

Społeczno-kulturowa tożsamość płci

Między teorią a praktyką

Wyniki projektu interdyscyplinarnych studiów podyplomowych
„Społeczno-kulturowa tożsamość płci” na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie
zrealizowanych w ramach Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego.

pod redakcją Ewy Krzaklewskiej i Krystyny Slany

Kraków 2011

Projekt został zrealizowany przy wsparciu udzielonym przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię, poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego w ramach Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego.

redakcja: prof. dr hab. Krystyna Slany, mgr Ewa Krzaklewska
projekt graficzny: Wojtek Piróg
skład: Marta Duda

Kraków 2011

Spis treści

Prof. dr hab. Krystyna Slany <i>Wprowadzenie</i>	5
Ewa Krzaklewska <i>Krótkie sprawozdanie z realizacji projektu</i>	7
<i>Program studiów podyplomowych „Społeczno-kulturowa tożsamość płci” w roku 2009/2010</i>	9
Agnieszka Bartman <i>Naruszanie zasady równego traktowania małoletnich matek – wychowanek rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych,</i>	14
Marta Cieśla <i>Kobieta bezpieczna – szkolenie organizowane przez Straż Miejską Miasta Krakowa</i>	17
Małgorzata Cwener-Drapała <i>Agresywne ojcostwo: uwarunkowania, przyczyny, konsekwencje. Na podstawie badań w Ośrodku MONAR w Krakowie</i>	19
Karolina Gajda <i>Samostanowienie bezdomnych kobiet w zakresie zachowań prokreacyjnych</i>	21
Bożena Gąsiorowska <i>Solidarność była kobietą – o żyrardowskim strajku 1981 roku</i>	26
Danuta Kania <i>Pozytywny wpływ zajęć z udziałem psa na rezydentki i rezydentów domu opieki społecznej</i>	29
Katarzyna Łojek <i>Społeczne uwarunkowania płci a decyzja o wyborze zawodu wśród uczniów i uczennic gimnazjum</i>	31
Agnieszka Narloch <i>(Nie)obecność perspektywy równości płci w polskiej szkole – analiza zjawiska</i>	35
Jakub Niewiński <i>„Z ręką na płótnie” – projekt na rzecz równych szans kobiet i mężczyzn</i>	38
Dorota Pawliszyn <i>Uwarunkowania prostytutki</i>	41
Magdalena Petryna <i>Kobiety w przestrzeni. Genderowy numer kwartalnika „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni”</i>	43
Jolanta Radecka <i>Aktywna Jesień</i>	46
Urszula Stosio <i>Obalanie stereotypów. Miasto dzieciaków odwrótniaków – zabawa w odwrócone role płciowe</i>	50
Karolina Szymańska-Migut <i>Menedżerka sukcesu 2011. Szanse i ograniczenia kariery zawodowej kobiet w Polsce</i>	52
Małgorzata Wojtczak-Walachowska <i>Kobiety w polityce lokalnej na przykładzie Rady Powiatu Pruszkowskiego</i>	54
<i>Tytuły innych projektów zrealizowanych w ramach studiów</i>	57
<i>O organizatorach projektu</i>	58
<i>Project Information in English</i>	59

Początek zajęć na studiach podyplomowych „Społeczno-kulturowa tożsamość płci” 2009-2010

Konferencja końcowa, Kraków 19 marca 2011, fot. Monika Suchowiak

Wprowadzenie

Prof. dr hab. Krystyna Slany, Kierownik Studiów

W roku akademickim 2009/2010 w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego odbywały się studia podyplomowe „Społeczno-kulturowa tożsamość płci” (Gender Studies), których realizacja mogła urzeczywistnić się dzięki środkom finansowym pochodzącym z Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego – FSS (Norway Grants, EEA Grants).

Projekt studiów podyplomowych powstał na bazie doświadczeń związanych z istnieniem od roku 2003 specjalizacji „Społeczno-kulturowa tożsamość płci” przy Zakładzie Badań Problemów Ludnościowych Instytutu Socjologii oraz współpracy z Centre for Gender Research, University of Oslo. Konieczność realizacji takich studiów wynikała z niedostatku wiedzy w Polsce na temat płci kulturowej, funkcjonowania stereotypów i norm kulturowych podtrzymujących i utrwalających dyskryminację, nierówności płci, szczególnie odnoszących się do kobiet. W raportach UE wykazano, iż Polska posiada problemy z wypełnianiem Konwencji ds. Eliminacji Wszelkich Form Dyskryminacji wobec Kobiet i zalecono m.in. by zwiększyć wysiłki na rzecz zwalczania postaw dyskryminujących w edukacji oraz zintensyfikowania badań na temat sytuacji kobiet i mężczyzn.

Odpowiadając zatem wyzwaniom w zakresie osiągnięcia równości płci, zorganizowano studia podyplomowe przeznaczone dla nauczycieli/nauczycielek, pracowników/pracowniczek administracji, pomocy społecznej i organizacji pozarządowych, dla których wiedza z zakresu płci społeczno-kulturowej jest niezbędna, aby rozpoznawać zjawiska dyskryminacji, móc im przeciwdziałać i implementować polityki równościowe w obszarze tak sfery publicznej, jak i prywatnej.

Oferowana wiedza o płci, ujmowana z perspektywy antropologicznej, psychologicznej, społecznej, ekonomicznej, historycznej, prawnej, etycznej i filozoficznej, jest podstawą realizacji strategii Unii Europejskiej – Gender Mainstreaming (GM), która podkreśla, że równość kobiet i mężczyzn jest jednym z podstawowych celów Unii, mających przyczynić się do harmonijnego i trwałego rozwoju gospodarczego, podnoszenia standardu i jakości życia, spójności gospodarczej i społecznej. Strategia polityki równościowej została zapisana w deklaracji ONZ z 1995 roku (Deklaracja Pekńska), a rok później Komisja Europejska uznała ją za obowiązującą w polityce i działaniach Unii Europejskiej. Promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn jest także jednym z Milenijnych Celów Rozwoju ONZ, przyjętych przez wszystkie państwa członkowskie organizacji w 2000 roku. Gender Mainstreaming oznacza zatem potrzebę uwzględniania perspektywy płci we wszystkich działaniach politycznych, ekonomicznych i społecznych.

Szczegółowe informacje na temat programu studiów oraz projekty przygotowane przez uczestniczki i uczestników studiów prezentowane są w niniejszej publikacji. Z ogromną przyjemnością przedstawiamy Państwu streszczenia wybranych 14 projektów badawczych zorientowanych na problematykę płci społeczno-kulturowej, spośród 31 zrealizowanych. Tytuły pozostałych przedsięwzięć badawczych podjętych przez nasze studentki i naszych studentów zamieszczamy na końcu publikacji.

Zaprezentowane projekty stanowią interesującą poznanawczo egzemplifikację ważnych kwestii genderowych. Mimo iż projekty są często lokalnie zorientowane, są jednakże odzwierciedleniem problemów istniejących w całym kraju, zarówno w sferze prywatnej jak

i publicznej. Przygotowane projekty, z wyczuleniem na nierówności i dyskryminację płci, obrazują ogrom wyzwań w Polsce, z jednej strony w zakresie deficytów świadomościowych i poznawczych jeśli chodzi o rozumienie problemów płci społeczno-kulturowej, a z drugiej w zakresie skutecznych możliwości ich rozwiązywania.

Badaczki i badacze w swoich projektach wykazują zarówno wrażliwość obywatelską, jak i głębokie uświadomienie na kwestie płci społeczno-kulturowej. Prace dokumentują także wiedzę, dobry warsztat teoretyczno-metodologiczny zdobyty w trakcie naszych studiów, co pozwala żywić nadzieję, iż w przyszłości będą przyczyniać się rozwijania dobrych praktyk w zakresie równości płci. Podjęte tematy, działania, mogą być także inspiracją dla innych osób i grup społecznych aktywnie włączających się w walkę o rozwój społeczeństwa demokratycznego.

Żywimy nadzieję, iż zdobyte kompetencje, pomogą uczestnikom i uczestniczkom naszych studiów osiągać złożone i ważne cele polityki równościowej w Polsce. Jesteśmy przekonane, że zostaną oni docenianymi ekspertami i ekspertkami w zakresie problematyki płci w instytucjach i organizacjach, w których są zatrudnieni. Należy podkreślić, iż studia podyplomowe zostały wysoko ocenione przez uczestników i uczestniczki oraz przez Fundusz Stypendialny i Szkoleniowy.

Serdecznie zapraszamy wszystkich zainteresowanych kwestiami płci społeczno-kulturowej do udziału w kolejnej edycji studiów. Studia rozpoczną się w październiku 2011 roku i będą trwały przez 2 semestry. Wszelkie informacje na temat rekrutacji dostępne są na stronie www.socjologia.uj.edu.pl/gender. Zgłoszenia przyjmowane są do 15 września.

Opinie wykładowczyń

Studia te zgromadziły prawdziwie interdyscyplinarny zespół osób, które pracując w różnych instytucjach, z багаżem doświadczeń i odniesieniem do odmiennych dziedzin nauki, umiały spojrzeć na prezentowaną wiedzę z różnych punktów widzenia. Potrafiły one zaangażować się w prezentowaną tematykę, jak i szeroko odnieść do wybranej problematyki w pracach dyplomowych, ambitnie prowadząc badania i analizując poszczególne zagadnienia z perspektywy płci. Mam nadzieję, że to budujące doświadczenie przerodzi się w dalsze aktywne działania na rzecz szeroko pojętej równości w przestrzeni zarówno prywatnej jak i publicznej.

dr inż. Zofia Łąpniewska, wykładowczyni

Studia genderowe dla nauczycieli/nauczycielek, liderów/liderek organizacji pozarządowych i instytucji publicznych były dla mnie naprawdę inspirującym doświadczeniem dydaktycznym. Uczylałam osoby zmotywowane do zdobywania wiedzy, nastawione na inicjowanie zmian w swoich środowiskach, ciekawe i otwarte na nowe treści. Słowem, trudno sobie wyobrazić lepsze środowisko spotkania teorii i praktyki. Końcowa konferencja, na której prezentowane były wykonane projekty, wydobywała cały ten potencjał tkwiący w grupie. Aż trudno uwierzyć ile udało się zrobić tylko w ciągu jednego roku. Pozwala to mieć nadzieję, że zmiana na rzecz równości wokół nas jest możliwa.

dr Beata Kowalska, wykładowczyni

Krótkie sprawozdanie z realizacji projektu

Ewa Krzaklewska, asystryntka kierownika projektu

Interdyscyplinarne studia podyplomowe „Społeczno-kulturowa tożsamość płci” zostały utworzone w ramach działań Zakładu Badań Problemów Ludnościowych w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Jeszcze w 2009, korzystając z wiedzy i doświadczenia partnera projektu Centre for Gender Research Uniwersytetu w Oslo, został stworzony innowacyjny, interdyscyplinarny program studiów. Wizyta studyjna w listopadzie 2009 roku pozwoliła nam poznać programy studiów rozwijane przez norweskie centrum i rozwijane przez nie tematy badawcze. Praca nad programem studiów pozwoliła na refleksję na temat tego w jaki sposób uczyć tematyki gender, by uczestnicy/uczestniczki byli w stanie wykorzystać zdobytą wiedzę w pracy zawodowej.

W styczniu 2010 roku zakończono rekrutację na studia, w wyniku której przyjętych zostało 40 osób. Studia rozpoczęły się 19 lutego 2010, a zakończyły uroczystą konferencją 19 marca 2011. Program obejmował 180 godzin zajęć.

Wiedza genderowa dla osób uczestniczących w studiach oferowana była w trzech zasadniczych blokach tematycznych:

BLOK I: Gender – teoria a praktyka (społeczne i kulturowe uwarunkowania płci w polityce społecznej, prawie, rynku pracy i edukacji, mechanizmy tworzenia się stereotypów i uprzedzeń, dyskryminacja, polityki równościowe, gender mainstreaming, metodyka dla nauczycieli/nauczycielek z perspektywy genderowej i ewaluacja pracy organizacji i instytucji dla pracowników/pracowniczek administracji)

BLOK II: Warsztaty (warsztaty antydyskryminacyjne, interwencja kryzysowa, zarządzanie projektem i pozyskiwanie funduszy, metody badań i analiza danych)

BLOK III: Projekt – przygotowanie projektu genderowego dla instytucji lub organizacji, w której pracuje student/studentka

Warunkiem ukończenia studiów było napisanie pracy dyplomowej, na którą składała by się analiza problemu ważnego z punktu widzenia instytucji czy organizacji pod kątem płci społeczno-kulturowej oraz zaproponowanie działań w celu wprowadzenia pozytywnej zmiany. Niektóre z projektów zostały już zrealizowane przez naszych studentów w ich macierzystych instytucjach lub są w trakcie realizacji.

W końcowej konferencji, która odbyła się w Krakowie 19 marca 2011, wzięło udział około 80 osób – studenci i studentki, prowadzące i prowadzący zajęcia na niniejszych studiach, jak również przedstawicielki i przedstawiciele organizacji pozarządowych, instytucji publicznych oraz szkół, a także reprezentantka FSS, Katarzyna Aleksandrowicz. Wykład pt. „Płeć i rozwój” wygłosiła dr Beata Kowalska, a następnie zaprezentowane zostały projekty stworzone w ramach studiów. Zarówno wykład jak i prezentacje prac dyplomowych – referaty i postery, zostały wysoko ocenione przez osoby, które wzięły udział w konferencji. Oficjalną część konferencji zakończyło uroczyste rozdanie świadectw ukończenia studiów, bankiet oraz koncert Urszuli Stosio (uczestniczki studiów) i Karoliny Skrzyńskiej.

Podsumowując główne rezultaty projektu, absolwenci i absolwentki wskazali, iż studia pozwoliły im zdobyć nową wiedzę na temat problematyki płci społeczno-kulturowej, a także wyrobić w sobie wrażliwość genderową, która pozwoli im na bardziej krytyczne spojrzenie na swoje miejsce pracy, instytucje i społeczeństwo. W końcowej ewaluacji podkreślano też znaczenie nowych kontaktów, jak i inspiracji ze strony osób pracujących nad praktycznymi projektami oraz wykładowców. Dzięki projektowi uniwersytet nawiązał współpracę z instytucjami i organizacjami, poprzez m.in. zaproszenie praktyczek do zaprezentowania swoich doświadczeń w ramach programu studiów. Nowe kontakty doprowadziły do realizacji dodatkowych projektów jak np. szkoleń dla Straży Miejskiej w Krakowie. Rozwija się też współpraca z ośrodkiem w Norwegii – jego przedstawicielki odwiedziły Uniwersytet Jagielloński w maju 2011 roku. Podczas wizyty, profesor Jorunn Økland wygłosiła wykład otwarty w Instytucie Socjologii, a podczas roboczego spotkania dyskutowano kierunki dalszej współpracy. Dodatkowo, uruchomienie nowego kierunku studiów, dzięki dofinansowaniu FSS, otworzyło drogę do jego instytucjonalizacji na Uniwersytecie Jagiellońskim i w roku akademickim 2011/2012 ruszy kolejna edycja studiów (do uczestnictwa w której serdecznie zapraszamy!). Dołożymy wszelkich starań, by kolejne edycje studiów były jeszcze lepsze, w czym pomoże nam wykonana ewaluacja projektu i opinie osób uczestniczących w I edycji.

Opinie uczestników i uczestniczek studiów

Najcenniejsze czego nauczyłam/em się na tych studiach to...

- ... nowa ważna perspektywa rozumienia życia społecznego
- ... wiedza, że równe traktowanie nie równa się takie samo: ważna jest analiza potrzeb
- ... jak posługiwać się pojęciem gender
- ... co to jest gender mainstreaming, ekonomia feministyczna, polityka równościowa
- ... jak prowadzić badania socjologiczne
- ... poznanie ciekawych ludzi i ich doświadczeń

Z tego co nauczyłam/em się na tych studiów w mojej pracy zawodowej wykorzystałam/em lub wykorzystam...

- ... projekt zamieszczony w pracy dyplomowej
- ... wiedzę na temat roli nauczyciela w socjalizacji
- ... wiedzę do prowadzenia rozmów o problematyce nierówności płci
- ... nowo poznane bazy danych, literaturę i źródła internetowe
- ... jak uwzględniać kwestie gender w projektach
- ... pomysły na warsztaty – antydyskryminacyjne, autoprezentacji

Polecił(a)bym te studia przede wszystkim...

- ... decydentom, pracownikom urzędu zajmującym się oświatą, kulturą
- ... osobom w bezpośredni sposób pracującym z klientem i udzielającym wsparcia (doradca zawodowy, pracownik socjalny)
- ... osobom nie mającym wcześniej kontaktu z tematyką genderową
- ... nauczycielom/nauczycielkom, dyrektorom/dyrektorkom szkół, pracownikom MOPS
- ... nauczycielom wychowania do życia w rodzinie i wiedzy o społeczeństwie, katechetom
- ... kierownikom projektów, urzędnikom, nauczycielom, mężczyznom
- ... osobom, które chciałyby wyrobić sobie własne zdanie na temat gender

Program studiów podyplomowych „Społeczno-kulturowa tożsamość płci” w roku 2009/2010

Program studiów opracowany został we współpracy z Center for Gender Research Uniwersytetu w Oslo. Obejmuje 180 godzin zajęć.

BLOK I: Gender – teoria a praktyka

Socjologia rodzaju, prof. dr hab. Krystyna Slany (15h)

Celem kursu jest zwrócenie uwagi słuchaczy/słuchaczek na nową kategorię analityczno-badawczą w socjologii jaką jest gender (płeć kulturowa, rodzaj). Kategoria ta zmienia tradycyjne, patriarchalne widzenie świata i zmusza do nowej refleksji m.in. nad: tożsamością rodzaju, stereotypami rodzajowymi, rolami płciowymi, społecznym porządkiem różnic między płciami ujmowanym z perspektywy władzy, rozumieniem i znaczeniem społecznego podziału na prace produkcyjne i reprodukcyjne oraz kulturowym definiowaniem kobiecości i męskości i ich społecznym reprezentacjom.

Płeć traktowana jest jako dynamiczny, zmieniający się w czasie i przestrzeni konstrukt społeczno-kulturowy. Jako żywe doświadczenie mężczyzn i kobiet, badane w ujęciu interseksjonalnym tj. z perspektywy siły powiązań pomiędzy oddziaływaniem na płeć takich czynników jak klasa społeczna, wiek, rasa, etniczność, religijność, orientacja seksualna.

Prawo a płeć, prof. dr hab. Grażyna Skąpska (12h)

Przedmiotem kursu jest analiza związków prawa z płcią. Przedstawiona jest historia pojęcia do płci w prawie, prawne konstrukty płci oraz ich związek z kulturą oraz społeczeństwem, przede wszystkim ze społecznymi strukturami władzy i przemocy oraz ich kulturowymi uzasadnieniami. Kolejną część wykładu to przedstawienie polskiego ustawodawstwa na tle porównawczym. Szczególna uwaga poświęcona jest ponadnarodowym regulacjom prawnym, w tym przede wszystkim regulacjom związanym z realizacją zasady równego traktowania (regulacje UE, orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu). Ostatnia część kursu poświęcona jest współczesnym problemom związanym z płcią, z którymi próbuje sobie radzić prawo: aborcji, związkom partnerskim, parytetowi płci. Analizie i ocenie poddane zostaną zarówno projekty regulacji prawnej, jak też funkcjonowanie instrumentów prawnych już wprowadzonych w życie.

Płeć, kultura, społeczeństwo, dr Beata Kowalska/dr Zofia Łapniewska (20h)

Wszystkie aspekty naszego życia, od tonacji głosu przez gesty i sposób poruszania się do norm zachowań, związane są z płcią – pisze Anthony Giddens. W tysiącach drobnych czynności, jakie składają się na nasze życie codzienne reprodukujemy – tworzymy i odtwarzamy – nasz status związany z płcią. Wpływa ona na podział pracy, pozycję kobiet i mężczyzn w sferze ekonomii, polityki oraz ich miejsce w przestrzeni publicznej. Opisy tych zjawisk najczęściej odwołują się do analizy trzech wymiarów życia społecznego: kulturowego, przestrzennego i funkcjonalnego. Uwzględniając perspektywę komparatystyczną, zajęcia są próbą pokazania ról związanych z płcią w różnych kulturach.

Gender mainstreaming, mgr Marta Rawłuszko (15h)

Celem kursu jest zapoznanie słuchaczy/słuchaczek z podstawowymi zasadami prowadzenia i funkcjonowania polityki równościowej. Jednym z priorytetów UE jest zrównoważone promowanie równości płci. Polityka w tej dziedzinie została zdefiniowana jako gender mainstreaming. Termin ten oznacza politykę uwzględnienia społecznego i politycznego wymiaru płci (gender) we wszystkich dziedzinach życia oraz w działaniach UE. Celem ma być trwała zmiana społeczna, a nie tylko statystyczna równowaga w udziale kobiet i mężczyzn w poszczególnych sferach życia. W trakcie zajęć omawiane są między innymi zagadnienia dotyczące wprowadzania polityki równości płci w dziedzinach takich jak: prawo i administracja, nauka i edukacja, ochrona środowiska, mass-media. Przedstawione są także metody aktywnego wprowadzania założeń gender mainstreaming w poszczególnych sektorach życia publicznego.

Mass-media a płeć, dr Małgorzata Bogunia-Borowska (12h)

Kategorie kobiecości i męskości są rozmaicie prezentowane w przekazach medialnych. Jest to obszar dynamicznego negocjowania statusu i znaczenia owych społeczno-kulturowych konstruktów. Celem kursu jest zapoznanie się z różnorodnością medialnych reprezentacji wizerunków kobiet i mężczyzn, ich wzajemnych relacji oraz toczących się procesów negocjacyjnych. Analizę przekazów medialnych ilustruje materiał wizualny. Szczególny nacisk jest położony na rozmaite gatunki telewizyjne, ich formę oraz treści. Telewizja jest bowiem najpopularniejszym medium tworzącym wzorce zachowań społeczno-kulturowych.

Zmieniająca się rzeczywistość i zakres znaczeń dotyczących kategorii kobiecości i męskości wymaga głębszej socjologicznej refleksji na temat współczesnego świata. Nauczyciele, jako grupa zawodowa nie tylko stykająca się z młodzieżą ale i kształtująca jej postawy, podczas kursu „Mass media a płeć” zdobędą niezbędną wiedzę dotyczącą kulturowych przemian znaczenia płci, która z pewnością pomoże zrozumieć młode pokolenie i ułatwi z nim komunikację, a także umożliwi zrozumienie współczesnego świata.

Gender w praktyce – rynek pracy, polityka społeczna, organizacje pozarządowe, koordynator: dr Beata Kowalska (15h)

Ideą spotkań jest zapoznanie uczestniczek i uczestników z projektami na rzecz równości, realizowanymi przez różne instytucje społeczne:

1. Natalia Sarata, Fundacja Przestrzeni Kobiet, inicjatorka projektu o krakowskich emancypantkach
2. Barbara Kaszkur, Stowarzyszenie Akademia Pełni Życia
3. dr Sławomira Walczewska, Fundacja Kobiecego eFKA, inicjatorka Akademii Przedsiębiorczości Kobiet
4. dr Zofia Łapniewska, twórczyni programu budżetu genderowego w Polsce
5. dr Katarzyna Gawlicz, autorka badań „Równość od przedszkola?”
6. Barbara Kozak, redaktorka czasopisma Zadra
7. Beata Sierocka, prezeska Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej PARASOL

Dla nauczycieli/nauczycielek: Metodyka dla nauczycieli z perspektywy genderowej, dr Dorota Pauluk (15h)

Celem zajęć jest dostarczenie nauczycielom i nauczycielkom wiedzy i umiejętności potrzebnych do bycia wrażliwym na przejawy i uwarunkowania różnych form nierówne-

go traktowania dziewcząt i chłopców w szkole, domu, środkach masowego przekazu.

Problematyka zajęć ogniskuje się przede wszystkim wokół propagowanych modeli i wzorów ról dziewczyny i chłopaka, kobiety i mężczyzny oraz możliwości ich zmiany i re-interpretacji dla budowania własnej tożsamości płciowej i zyskiwania nowych kompetencji społecznych. Szczególna uwaga zwrócona jest na:

- * sposoby przedstawiania ról społecznych dziewcząt i chłopców w treściach programów i podręczników szkolnych (program jawny i ukryty), bajkach i filmach dla dzieci, czasopiśmie młodzieżowych, reklamie telewizyjnej
- * codzienne życie w szkole ucznia i uczennicy: sposoby postrzegania kobiecości i męskości przez dziewczęta i chłopców, system oceniania (szczególnie w odniesieniu do różnych przedmiotów szkolnych), stosowane kary i nagrody, specyficzny kod językowy, itp.

Spodziewany efekt: wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności w działalności edukacyjnej poprzez rozwijanie u siebie, uczniów i uczennic postaw akceptacji i otwartości oraz promowanie sprawiedliwości w zakresie ról płciowych.

Dla administracji: Ewaluacja pracy organizacji i instytucji, dr Katarzyna Ornacka (15h)

Celem kursu jest omówienie najważniejszych zagadnień teoretyczno-praktycznych związanych z ewaluacją pracy organizacji i instytucji. W trakcie zajęć prezentowane są wybrane definicje ewaluacji, różnice między ewaluacją, monitoringiem i audytem, rodzaje i kryteria ewaluacji, etapy procesu ewaluacji oraz związane z nim wyzwania i ograniczenia badawcze. Ponadto uczestnicy/uczestniczki zapoznają się z wybranymi metodami i technikami wykorzystywanymi w badaniach ewaluacyjnych oraz kryteriami oceny tych badań.

Zajęcia mają formę warsztatów, w trakcie których słuchacze/słuchaczki przekonują się, że dobrze przeprowadzona ewaluacja może być użytecznym narzędziem pozwalającym usprawnić realizację podejmowanych działań, a tym samym zwiększyć ich trafność, skuteczność oraz efektywność.

BLOK II: Warsztaty

Trening asertywności i samoafirmacji, dr Marcjanna Nózka (6h)

Zajęcia realizowane są w formie 6 godzinnych warsztatów. Celem zajęć jest przedstawienie koncepcji zachowań asertywnych oraz kształcenie umiejętności w zakresie zachowań proasertywnych, mobilizujących i ośmielających. Słuchacze/słuchaczki poznają różne typy zachowań asertywnych, uczą się je rozróżniać, jak również identyfikować okoliczności i sytuacje, w których należy je stosować. Umiejętność samoafirmacji oraz poznanie własnego poziomu swobody w różnych sytuacjach ma sprzyjać zmianie zachowań i swobodnemu stosowaniu umiejętności asertywnych.

Autoprezentacja, negocjacja, komunikacja, dr Marcjanna Nózka (10h)

W ramach kursu słuchacze/słuchaczki są zapoznawani z podstawami wiedzy z zakresu komunikacji interpersonalnej, samoświadomości, stylów autoprezentacji i ich znaczenia w procesie negocjacji. Omawiane są między innymi bariery komunikacyjne, sposoby ich przełamywania celem rozwoju umiejętności negocjacyjnych, współpracy i konstruktywnej konfrontacji. Zajęcia realizowane są w formie 10 godzinnych warsztatów. Wspomniana formuła zajęć umożliwia uczestnikom/uczestniczkom kursu zdobycie wglądu w posiadane

umiejętności komunikacyjne, uświadomienie sobie własnych reakcji oraz motywów działania. Zajęcia umożliwiają także identyfikację własnych umiejętności przedstawiania i obrony swoich argumentów, a w tym ich przeciwieństwo.

Warsztaty antydyskryminacyjne, dr Beata Zadumińska (6h)

Warsztaty antydyskryminacyjne pomyślane zostały jako interaktywna, oparta na osobistym doświadczeniu uczestniczek/uczestników, forma wprowadzenia w problematykę wykluczenia/pokrzywdzenia czy separacji osób i grup, przez wzgląd na ich rzeczywiste czy też urojone atrybuty. Uczestniczki/uczestnicy zajęć poznają mechanizmy tworzenia się stereotypów, uprzedzeń, dyskryminacji, w szczególności ze względu na płeć, pochodzenie etniczne, orientację seksualną czy niepełnosprawność. Warsztaty dają możliwość rozpoznania siebie w roli sprawcy/ofiary/świadka dyskryminacji, pozwalają na zrozumienie pozycji psychologicznej osób funkcjonujących w w/w społecznych rolach. Istotą zajęć jest stworzenie strategii zaradczych – zarówno na poziomie intra, interpersonalnym i ogólnospołecznym. Osobno dyskutowana jest problematyka korzyści płynących z różnorodności, wzbogacających wartość różnic i spotkań „na styku kultur”, stylów życia czy szeroko rozumianej odmienności. W ramach warsztatów podejmowana jest także refleksja odnośnie wprowadzania problematyki antydyskryminacyjnej w obszar nauczania dzieci i młodzieży szkolnej oraz próba tworzenia szkolnych programów aktywnego przeciwdziałania dyskryminacji, wykluczeniu czy szeroko rozumianej przemocy.

Psychologia rodzaju: interwencja kryzysowa, dr Beata Zadumińska (6h)

Celem warsztatu jest poszerzenie świadomości słuchaczek/słuchaczy w zakresie rozumienia społeczno-ideologicznych komponentów w obszarze zjawiska przemocy – jej ujawniania, rozumienia i tworzenia systemów wspierania ofiar przemocy. Obszarem refleksji jest kontekst – tło przemocy, ukryte wykładnie społeczno-ideowe, które uprawomocniają jedno, a penalizują inne rodzaje przemocy. Dyskutowany jest mechanizm społecznej amnezji i osobno intruzji w obszarze społecznej i naukowej aktywności badawczej różnych problemów dotyczących przemocy, jej genezy i interwencji kryzysowej. Teoretyczny wywód wspierany jest praktycznymi przykładami i warsztatowymi formami pracy w obszarze doświadczenia własnego uczestniczek/uczestników seminarium. Część praktyczna zajęć obejmuje rozumienie istoty zjawiska przemocy, przemocy seksualnej oraz prezentację interwencji kryzysowej, pracę nad casusami i materiałami źródłowymi zgromadzonymi w trakcie aktywności zawodowej i społecznej autorki warsztatów. Dyskutowany jest wkład myśli i praktyki feministycznej w diagnozę/interwencję kryzysową oraz ewentualną terapię ofiar pokrzywdzenia. Jednocześnie prezentowane są polskie doświadczenia organizacji kobiecych powołanych do aktywnego wspierania kobiet - ofiar przemocy i zwalczania dyskryminacji w w dwudziestolecie po transformacji.

Nowe technologie informacyjne, dr Aleksandra Wagner (15h)

Celem kursu jest opanowanie umiejętności efektywnego wyszukiwania danych oraz przygotowywania i prezentowania treści. Uczestnicy/uczestniczki są zapoznawani z logiką tworzenia i publikowania treści w internecie, dzięki czemu szybko będą w stanie odszukać potrzebne informacje. Istotnym elementem kursu jest umiejętność oceny przydatności danych i weryfikowania ich wiarygodności.

Sluchacze/sluchaczki zapoznają się także z technikami redagowania tekstu oraz wzbogacania go materiałami audiowizualnymi. Nacisk położony jest na zasady kompozycji pojedynczego slajdu i całej prezentacji, jasnego i przejrzystego komunikowania treści, gospodarowania czasem a także sporządzania materiałów informacyjnych dla odbiorców, konspektów i notatek dla prowadzącego.

Umiejętne wykorzystanie możliwości pakietu MS Office oraz elementy retoryki pozwalają w satysfakcjonujący sposób przygotować projekt seminaryjny, prezentację multimedialną, skutecznie i efektownie zaprezentować temat grupie oraz poradzić sobie z trudnymi pytaniami.

BLOK III: Projekt

Metody badań społecznych i analiza danych, mgr Ewa Krzaklewska (15h)

Celem kursu jest wprowadzenie studentów/studentek w problematykę prowadzenia badań empirycznych. Jak badać otaczającą nas rzeczywistość? Jak zbierać dane na temat zjawisk, które nas otaczają? Jak analizować zebrane dane? Podczas kursu uczestnicy/uczestniczki uczą się formułować problem badawczy oraz poznają metody i techniki badań społecznych, które potem będą mogły być wykorzystane podczas realizacji ich samodzielnego projektu: sondaż, analiza tekstu, obserwacja, wywiad indywidualny. Szczegółowo dyskutowane jest także podejście do badań 'action research' (badanie w działaniu), które zakłada wprowadzenie zmiany w badanym środowisku. Zajęcia prowadzone są w formie warsztatów: uczestniczący tworzą projekt badawczy oraz ćwiczą w praktyce konkretne techniki badawcze.

Projekty społeczne: tworzenie, zdobywanie funduszy i zarządzanie, dr Przemysław Bąbel, (8 h)

Warsztat zapoznaje z zasadami tworzenia projektów, zdobywania funduszy na ich realizację oraz wdrażania i zarządzania projektami. Prezentowane są m.in.: definicja i struktura projektu, cykl życia projektu, analiza problemów, analiza celów (w tym metoda SMART), rodzaje celów (ogólne, bezpośrednie i operacyjne), określanie wskaźników realizacji celów (produkty, rezultaty i oddziaływania), projektowanie działań, tworzenie harmonogramu (wykres Gantta), struktura zarządzania oraz tworzenie budżetu. Uczestnicy i uczestniczki kursu zapoznają się z potencjalnymi źródłami i zasadami finansowania projektów, w tym z Funduszami Strukturalnymi Unii Europejskiej.

Przygotowanie projektu genderowego, prof. dr hab. Krystyna Slany, prof. dr hab. Grażyna Skąpska, dr Katarzyna Jasikowska, dr Zofia Łąpniewska (10h)

Celem jest przygotowanie przez studenta/studentkę pracy dyplomowej, która będzie podstawą wydania dyplomu o ukończeniu studiów. Praca z jednej strony ma odzwierciedlać wiedzę i warsztat teoretyczno-metodologiczny zdobyty w trakcie studiów, a z drugiej strony ma ukazać umiejętność rozpoznania problemu genderowego i zrealizowania projektu w instytucji/organizacji będącej miejscem pracy studenta/studentki.

Naruszanie zasady równego traktowania małoletnich matek – wychowanek rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych

Agnieszka Bartman, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Olkuszu

Zatrudniona w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Olkuszu. Absolwentka politologii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz studiów podyplomowych Nauki o Rodzinie Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Zainteresowania: literatura, prawo, komunikacja interpersonalna, taniec. Matka dwóch cudownych dziewczynek.

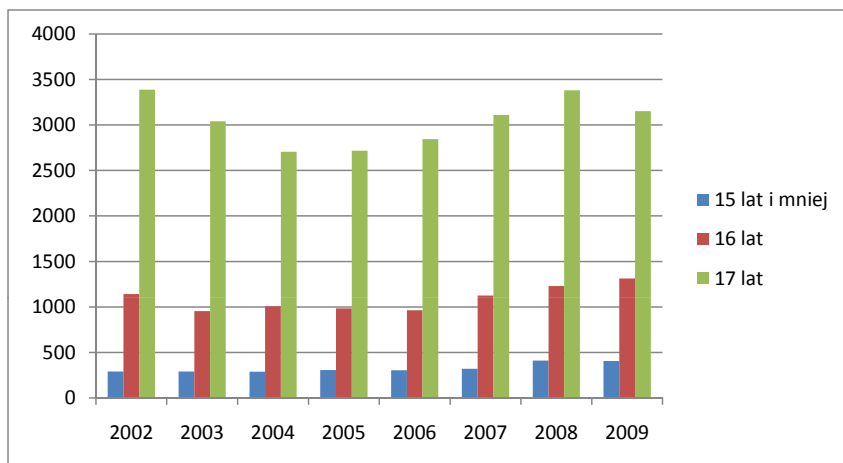
Praca poświęcona jest małoletnim matkom – wychowankom rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz doświadczaniu przez nie macierzyństwa w aktualnej sytuacji społeczno-kulturowej, której wyrazem jest również obowiązujące prawo, w tym zasada równego traktowania kobiet i mężczyzn. Choć tematyka dotyczy dość wąskiej grupy społecznej, jest jednak przejawem problemu wieloaspektowego. Na doświadczenia tych młodych kobiet składają się nie tylko czynniki kulturowe, społeczne i ekonomiczne, tradycja specyficzna dla naszego kraju, ale również oczekiwania co do roli kobiety oraz – bodaj najmniej negocjowalnej – roli matki.

Autorka koncentruje się na trzech tematach: specyfice sytuacji małoletnich matek – wychowanek rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych, praktycznym funkcjonowaniu polskiego ustawodawstwa oraz ewentualnym naruszeniu zasady równego traktowania małoletnich matek ze względu na środowisko w jakim się wychowują.

Punktem wyjścia badanego problemu było określenie skali zjawiska w Polsce, tzn. ile jest nieletnich matek i jak zjawisko to ewoluowało w okresie od 2002 do 2009 roku (w czasie opracowywania tematu nie były jeszcze dostępne dane z roku 2010). Od kilku lat daje się zauważyć wzrost liczby urodzeń przez kobiety niepełnoletnie (wykres 1).

Wyniki analiz danych statystycznych, dokumentacji i wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z matkami – wychowankami opieki zastępczej z terenu powiatu olkuskiego, pokazują specyfikę sytuacji tej szczególnej grupy. Jak wynika z praktyki, osoby niepełnoletnie, które z powodów od nich niezależnych (ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej rodziców) znalazły się w skomplikowanej sytuacji życiowej (umieszczenie w opiece zastępczej lub instytucjonalnej), tym samym zostały zdyskryminowane nie tylko emocjonalnie i społecznie, ale również prawnie i ekonomicznie. Świadomość społeczna oraz obowiązujące przepisy prawne w znaczący sposób ograniczają zasadę równego traktowania małoletnich matek oraz „wpisują” te młode kobiety – już na początku dorosłego życia – w rolę osób niezaradnych życiowo, zależnych od wsparcia socjalnego oraz nisko wykształconych.

W ostatnim czasie coraz częściej podejmowana jest dyskusja na temat problemów matek w Polsce oraz zasady równości szans i równego traktowania. Problemów jest wiele –

Wykres 1. Urodzenia według wieku matki w latach 2002-2009, za GUS

trudności w łączeniu macierzyństwa z aktywną pracą zawodową, przejawy dyskryminacji na rynku pracy oraz brak miejsc przyjaznych matce i dziecku. Nie tylko sytuacja prawna i emocjonalna samotnych matek i ich dzieci jest zwykle dużo gorsza niż przeciętnych rodzin pełnych – gorsze jest również ich położenie społeczne i warunki rozwoju ich dzieci. Według badania Pentor „Wykluczenie społeczne” z września 2006, to kobiety samotnie wychowujące dzieci są grupą najbardziej zagrożoną ubóstwem. Co więcej, zbyt mała liczba żłobków i przedszkoli uniemożliwia samotnym matkom swobodne zarobkowanie.

Równie trudna jest sytuacja młodych matek – wychowanek rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych. Pozbawione wsparcia ze strony rodziny biologicznej, borykają się z rozmaitymi problemami: od braku wiedzy o przysługujących im świadczeniach po niemożność edukacji i starania się o pracę z powodu braku bliskich osób lub instytucji mogących zapewnić opiekę ich pociechom. Zapewnienie sobie choć minimalnej ilości czasu wolnego i „tylko dla siebie” jest dla nich wręcz niewyobrażalne.

Kolejnym problemem okazuje się brak jednolitej interpretacji lub ewentualnie nierówne traktowanie młodościanych matek – wychowanek rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych przez przepisy prawa dotyczące świadczeń rodzinnych. Praktyka pokazuje, iż z uwagi na skomplikowaną sytuację prawną tych wychowanek (nie mają ustanowionych opiekunów prawnych, ponieważ najczęściej rodzice żyją i nie są pozbawieni praw rodzicielskich, ale nie utrzymują kontaktu z wychowankami) nie są im udzielane świadczenia rodzinne, tj. zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłków rodzinnych, w tym dodatek z tytułu urodzenia dziecka.

Nowym zjawiskiem opisywanym we współczesnej literaturze jest poczucie osamotnienia. Według Teresy Olearczyk „Samotność fizyczna (społeczna) to odosobnienie, izolacja, której człowiek doświadcza od najbliższych lub społeczności lokalnej, to obojętność, brak zainteresowania. Taka samotność dotyczy dzieci w rodzinach dysfunkcyjnych, oraz tych przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, wszędzie tam, gdzie rozpoczął się proces sieroctwa społecznego.”

Jak sygnalizowały podopieczne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, pobyt „młodocianych” matek na oddziale patologii ciąży jest niezwykle trudny. Kobiety te czują się zupełnie zagubione i przerażone tak swoim, jak i mającego się narodzić dziecka, stanem zdrowia. W warunkach szpitalnych brak jest miejsca oraz odpowiedniego zaplecza kadrowego do udzielania wsparcia oraz wyjaśnienia kwestii prawnych, dotyczących np. zabezpieczenia finansowego dziecka i matki. Wielokrotnie brak odpowiednio przekazanej informacji skutkuje niepotrzebnymi stresami i poczuciem zagrożenia u młodziutkich mam, których sytuacja życiowa, a często i materialna, jest wyjątkowo niestabilna. Jak pisze jedna z pacjentek (17-letnia Adriana): „Oddział patologii ciąży – brzmi to dość groźnie i wywołuje u pacjentek mnóstwo obaw i zwykły strach. (...) Trafiając na oddział wszystkie kobiety niezależnie od wieku oczekują szacunku i wsparcia od personelu.”

Równocześnie z rozmów przeprowadzonych z pracownikami i ordynatorem oddziału wynika, iż oni sami nie mają wystarczającej wiedzy na temat kompetencji poszczególnych instytucji, co powoduje brak możliwości pokierowania pacjentkami w ich trudnej sytuacji.

W 2009 roku został przygotowany projekt pt.: Młodziutkie Mamy – Wspieramy Pierwsze Kroki, którego głównym celem miało być zapewnienie wsparcia i pomocy młodocianym mamom oraz ich dzieciom w szczególnym czasie stawiania pierwszych kroków na drodze macierzyństwa. Projekt ten jednak nie otrzymał dofinansowania i nie jest realizowany.

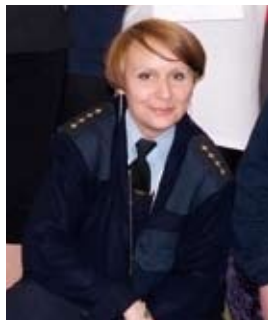
Celem projektu było stworzenie miejsc przyjaznych matce i dziecku poprzez:

1. Umożliwienie „młodocianym” mamom otrzymania wsparcia i bezpłatnych informacji na temat ich możliwości prawnych (w tym ubiegania się o alimenty dla dziecka nienarodzonego) i socjalnych (głównie poprzez kontakt z pracownikiem socjalnym – asystentem matki, który będzie umawiał się na rozmowę np. na oddziale oraz udzielał bezpłatnej pomocy w pisaniu i składaniu wniosków).
2. Uwrażliwienie personelu medycznego na specyficzne potrzeby młodziutkich mam, jako szczególnej grupy pacjentek.
3. Zapoznanie personelu medycznego z reprezentantami funkcjonujących na terenie powiatu instytucji i organizacji oraz ich kompetencjami, w tym uświadomienie możliwości zapewnienia dziecku pobytu w pogotowiu rodzinnym.
4. Wydanie informatora pt.: „Fachowo i z sercem” z danymi instytucji, określeniem ich kompetencji oraz możliwości uzyskania wsparcia wraz z wzorami wniosków.
5. Zapewnienie nieodpłatnej opieki nad potomstwem uczestniczek programu, w celu umożliwienia im spokojnego pozalążwania spraw urzędowych lub prywatnych.

Kobieta bezpieczna – szkolenie organizowane przez Straż Miejską Miasta Krakowa

Marta Cieśla, Straż Miejska Miasta Krakowa, Kraków

Autorka jest absolwentką Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Obecnie piastuje stanowisko Naczelnika Wydziału Organizacyjnego Straży Miejskiej Miasta Krakowa; poprzednio w instytucji tej zajmowała się między innymi szeroko rozumianą profilaktyką i prewencją. Zainteresowana kwestiami komunikacji międzyludzkiej, zwłaszcza komunikacji niewerbalnej. Tej ostatniej kwestii poświęcona była między innymi jej praca magisterska dotycząca wykorzystania możliwości, jakie daje poprawne odczytywanie mowy ciała w kryminalistyce.

Przedmiotem projektu jest zorganizowanie przez Straż Miejską Miasta Krakowa kompleksowego szkolenia dla kobiet – mieszanek Krakowa. Projekt bazuje na prowadzonych już przez Straż Miejską szkoleniach z samoobrony, rozszerza jednak ich zakres o dwa dodatkowe segmenty: socjologiczno-psychologiczny oraz prawny.

Założeniem projektu jest bowiem teza, że umiejętność obrony zależy w dużej mierze od predyspozycji psychicznych i odpowiedniego nastawienia, a nie jedynie od sprawności i siły fizycznej. W przypadku kobiet na osłabienie tych predyspozycji wpływ ma przede wszystkim patriarchalne wychowanie, które uczy kobiety słabości, bierności, uzależnienia od męskiego opiekuna i obrońcy, a nie pozwala na samodzielność i asertywność. Dlatego też pierwszym krokiem do skutecznej samoobrony musi być uzmysłowienie sobie tej spuścizny, zdanie sobie sprawy z ograniczeń wynikających z zakorzenionych stereotypów, dopiero potem można przejść do ćwiczeń fizycznych.

To zasadniczy cel projektu – przeszkolić ochotniczki (mieszkanek Krakowa) w celu zwiększenia ich bezpieczeństwa. W projektowanym szkoleniu nie chodzi jednak tylko o typowe powtarzanie podstaw dotyczących unikania zagrożeń, ale także o naukę asertywności, wzmocnienie poczucia własnej wartości, wiary we własne siły (również te służące do starcia z przeciwnikiem), a także dostarczenie podstawowej wiedzy prawnej na temat przestępstw, praw i obowiązków pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, obycia z wymiarem sprawiedliwości. Ten ostatni element jest o tyle istotny, że wiedza prawnicza (nawet ta całkiem podstawowa) uważana jest obecnie za skomplikowaną, zarezerwowaną wyłącznie dla zamkniętego grona adwokatów, radców prawnych, prokuratorów czy sędziów. Dzieje się tak ze szkodą dla całego społeczeństwa – nie da się bowiem w dzisiejszym czasie żyć w oderwaniu od sytuacji, które zmuszają nas do kontaktów z prawem, organami administracji czy wymiaru sprawiedliwości. Zazwyczaj w kontaktach z wymiarem sprawiedliwości jesteśmy bezradni, a brak wiedzy tylko tą bezradność potęguje. Równocześnie w Krakowie ciągle brakuje ciekawych programów edukacyjnych, które w przystępny sposób potrafiłyby te kwestie przybliżyć tzw. „przeciętnemu człowiekowi”.

Na zapotrzebowanie powyższe odpowiedzieć zamierza przygotowany projekt polegający na zorganizowaniu przez Straż Miejską Miasta Krakowa kompleksowego kursu samoobrony dla kobiet, który oprócz zajęć typowo fizycznych, zawiera również część psychologiczno-socjologiczną i prawną. Dwie ostatnie części to novum w odniesieniu do swoistej bazy, jaką są tradycyjne kursy samoobrony, w tym także kurs prowadzony cyklicznie przez Straż Miejską Miasta Krakowa. Od wielu bowiem lat jednostka organizuje różnorodne działania edukacyjne. Należą do nich kursy samoobrony dla kobiet. Zajęcia prowadzone są przez instruktora zatrudnionego w straży, w obiektach należących do jednostki – pozwala to na bezpłatną dla uczestniczek formę zajęć, co jest istotne dla ich dotychczasowej popularności (w zajęciach corocznie bierze udział kilkadziesiąt pań). Dotąd spotkania prowadzone były jednak jedynie w formie zajęć o charakterze sportowym. Dla niniejszego projektu stanowi to bazę wyjściową – zajęcia poszerzone zostaną o część psychologiczną oraz prawną, na które zapotrzebowanie zgłosiły same uczestniczki szkoleń wypełniające ankietę ewaluacyjną.

Zasadniczą kwestią w realizacji projektu będą działania zmierzające do wpisania go w Program Poprawy Bezpieczeństwa dla Miasta Krakowa „Bezpieczny Kraków”, którego jednym z dotychczasowych realizatorów jest Straż Miejska. Pozwoli to z jednej strony na nadanie projektowi odpowiedniej rangi, z drugiej na wieloletnie finansowanie kolejnych edycji szkoleń z budżetu miasta Krakowa.

Dlaczego akurat taki projekt? Po pierwsze dlatego, że wypływa z osobistych przekonań i doświadczeń autorki, prawniczki zatrudnionej przez Straż Miejską, które dobitnie wskazują na to, że kobiety mają siłę, która może je ochronić w niejednej sytuacji, ale z różnych powodów z siły tej nie korzystają. Po drugie dlatego, że odpowiada na rzeczywiste zapotrzebowanie – o czym szerzej w szczegółowym raporcie z badań omówionym w pracy. Po trzecie dlatego, że ma szansę powodzenia. Jest przychylna instytucja, są instruktorzy pasjonaci, jest grono zainteresowanych potencjalnych uczestniczek szkoleń.

Dlaczego realizowałam taki projekt w ramach studiów „Społeczno-kulturowa tożsamość płci”? Bo nierozzerwalnie wiąże się z łamaniem stereotypów i mitów pokutujących w patriarchalnym społeczeństwie, które wychowuje kobiety do słabości, a jednocześnie nie potrafi ich przed skutkami tej słabości skutecznie ochronić. Bo ma pomóc kobietom odzyskać, zyskać lub wzmocnić poczucie własnej wartości, potrzeb, prawa do ich artykułowania i egzekwowania wbrew społecznym przyzwyczajeniom. Bo ma być pierwszym krokiem, aby podstawowe wiadomości z zakresu gender studies (studiów nt. społeczno-kulturowej tożsamości płci) przybliżyć kilkadziesiąciu kobietom – uczestniczkom kursu. Pośrednimi beneficjentkami projektu będą córki, matki, sąsiadki, które o konsekwencjach przyjmowania na siebie takich, a nie innych ról społecznych związanych z płcią dowiedzą się od kursantek. Celem projektu jest zatem wzrost poczucia bezpieczeństwa i świadomość konsekwencji „życia w klatce płci społeczno-kulturowej” przez kobiety na co dzień.

Agresywne ojcostwo: uwarunkowania, przyczyny, konsekwencje. Na podstawie badań w Ośrodku MONAR w Krakowie

Małgorzata Cwener-Drapała, Pracownia Psychoedukacyjna SUSTINE, Kraków, ul. Słomiana 23

Autorka – andragog, ministerialny ekspert, ministerialny trener/edukator umiejętności wychowawczych, doradca zawodowy, logopeda, nieustannie doskonali swój warsztat pracy. Zaangażowana w pracę w projektach EU i NGO skierowanych do środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym – ubogich, bezrobotnych, żyjących w środowiskach przemocowych, osadzonych w zakładach karnych, wychodzących z uzależnienia. Motto zawodowe: „Aby zapalić ogień trzeba samemu płonąć”.

Istota mojej pracy polega na udzieleniu odpowiedzi na pytanie, jak agresywny model męskości prezentowany w domu rodzinnym wpłynął na poczucie jakości życia oraz na charakter kontaktów z własnymi dziećmi mężczyzn/ojców wychodzących z uzależnienia w Ośrodku MONAR w Krakowie. W swojej pracy koncentrowałam się na rozpoznaniu potrzeb w zakresie umiejętności wychowawczych mężczyzn/ojców wychodzących z uzależnienia od narkotyków oraz dostosowaniu do tych potrzeb profesjonalnego projektu naprawczego pod nazwą „Szkoła dla rodziców i wychowawców”. Program ten od 1995 roku prowadzony jest w Polsce z różnymi grupami: wychowawcami, psychologami, nauczycielami oraz rodzicami. Program ten dotychczas nie był skierowany do mężczyzn wychodzących z uzależnienia.

Przygotowywany przeze mnie projekt dotyczy związku między zachowaniami opartymi o stereotyp agresywnej męskości u ojca w rodzinie wyjścia, zadeklarowanym przez syna (teraz mężczyzny wychodzącego z uzależnienia od narkotyków) i brakiem umiejętności wychowawczych w odniesieniu do własnych dzieci.

Tradycyjny model męskości oparty na agresji bywa przekazywany z pokolenia na pokolenie, staje się więc cechą rodzajową – gender. Męskość – rozumiana jako aktywność, współzawodnictwo, dominacja a nawet agresja, siła i niezłomność – obliuguje chłopca a potem mężczyznę do nieulegania emocjom i kierowania się wyłącznie intelektem. Często chłopiec, ze względu na swoją konstrukcję psychiczną, indywidualne skłonności, typ osobowości a nawet stan zdrowia, nie może sprostać tym oczekiwaniom. Rodzi to u niego frustrację, przyczynia się do powstawania fałszywego obrazu siebie. Często podejmuje on różnorodne działania ryzykowne, przypisane do stereotypu męskości. Jednym z takich działań jest zażywanie środków psychoaktywnych np. amfetaminy, która w pierwszej fazie zażywania działa pobudzająco, daje złudne poczucie siły i odwagi. Według teorii psychoanalitycznej źródło tradycyjnych cech męskich, w tym agresji, leży we wczesnych relacjach dziecka z rodzicami.

Badania zostały przeprowadzone na próbie 10 mężczyzn (w wieku od 21 do 34 lat), wychodzących z uzależnienia, przebywających na oddziale leczenia uzależnień w Ośrodku MONAR w Krakowie, których relacje z ojcem były raniące. Pochodzą oni z dużych miast. Każdy z nich posiada własne dzieci lub wychowuje dzieci konkubentki. Wszyscy zgłosili się dobrowolnie na trening umiejętności wychowawczych i zadeklarowali chęć poprawy relacji z własnymi dziećmi. Z badanymi przeprowadzono 5 wywiadów grupowych. Dodatkowo przeprowadzono ankietę na temat zachowań agresywnych, m.in. doświadczeń własnych związanych z agresją i karami, przyczyn stosowania przemocy, źródła agresji, powodów stosowania kar przez dorosłych oraz rodzajów znanych im drastycznych kar.

Pacjentów terapii uzależnień charakteryzuje wyższy poziom poczucia niesprawiedliwości z powodu utrudniania im kontaktów z dziećmi, co wpływa na przebieg ich terapii – nie zauważono takiego zjawiska w odniesieniu do ojców z innymi jednostkami chorobowymi. Jednocześnie u pacjentów zauważyć można całkowity brak umiejętności wychowawczych, w szczególności znajomości prawidłowości wychowania zgodnego z zasadami społecznymi. Pacjenci podkreślają konserwatywizm poglądów na temat miejsca kobiety w rodzinie i społeczeństwie, co przyczynia się do utrwalania płciowej dyskryminacji w zakresie znaczenia roli mężczyzny w wychowywaniu dzieci i wpływa na „dziedziczenie” problemu. Pacjenci deklarują również całkowity brak rzeczywistej opieki i wsparcia psychicznego ze strony ich matek. Bezradność matek oraz agresja ojców przyczyniały się do niskiego poczucia jakości życia i sprzyjały uzależnieniu od narkotyków.

Analiza literatury przedmiotu oraz przeprowadzone badania pozwoliły mi na wysunięcie wniosku, że aby zapobiec dziedziczeniu problemu agresywnej męskości należy wyposażać uczestników w umiejętności odkrywania własnej wartości jako osoby. Należy skupić się na trenowaniu następujących sprawności: rozpoznawania i nazywania uczuć przez siebie przeżywanych, rozpoznawania z przekazu werbalnego i niewerbalnego tego, co czują inni, stawiania sobie celów i motywowania się, umiejętności nawiązywania kontaktów z innymi, umiejętności podtrzymywania tych kontaktów.

Głównym kierunkiem działania było wyposażenie pacjentów w praktyczne umiejętności komunikacji opartej o respektowanie potrzeb dziecka i rodzica tak, aby zatrzymać, nieunikniony jak się wydaje, proces dziedziczenia problemu. Celem głównym podjętych działań było więc wskazanie badanym mężczyznom sposobu budowania relacji z własnymi dziećmi w oparciu o respektowanie potrzeb indywidualnych oraz równego traktowania. W działaniach naprawczych, czyli podczas zorganizowanego dla nich treningu umiejętności wychowawczych pod nazwą „Szkoła dla rodziców i wychowawców”, pacjenci zostali wyposażeni w praktyczne umiejętności komunikacji z dzieckiem.

Uczestnictwo ojców w treningu umiejętności wychowawczych przyczyniło się do podniesienia u nich poziomu wiedzy na temat emocjonalności człowieka. Zmienił się ich stan wiedzy na temat emocjonalności oraz budowania dobrego kontaktu w rodzinie i społeczności terapeutycznej przed udziałem w treningu i po jego zakończeniu. Zdobyli wiedzę i umiejętności dotyczące technik oddziaływania, zadań i powinności wobec wszystkich członków rodziny, a więc nie tylko odpowiedzialności i dbałości wyłącznie o siebie, co częste jest wśród osób długotrwale uzależnionych.

Samostanowienie bezdomnych kobiet w zakresie zachowań prokreacyjnych

Karolina Gajda, pracownik socjalny – streetworker Działu Pomocy Bezdomnym Miejskiego Ośrodka Pomocy w Krakowie

Pracuje od trzech lat jako pracownik socjalny z osobami bezdomnymi, a od pół roku jest streetworkerem. Ukończyła magisterskie studia w zakresie resocjalizacji na Uniwersytecie Jagiellońskim, następnie podyplomowe studia Profilaktyka społeczna i prewencja kryminalna na Uniwersytecie Pedagogicznym.

Tematyką bezdomności interesuję się od początku studiów, studia genderowe zwróciły moją uwagę w szczególności na problem bezdomności kobiet. W toku pracy zaobserwowałam uwikłanie bezdomnych kobiet w zależność od mężczyzn, uleganie im w różnych sytuacjach i tendencję do trwania w destruktywnych związkach. Stwierdziłam, że tendencje te są większe niż u kobiet nie bezdomnych, co wynikać może z niskiego poziomu wiedzy na temat seksualności, macierzyństwa, antykoncepcji, zachowań prozdrowotnych oraz z tradycyjnego pojmowania ról płciowych i ograniczonych możliwości wypełniania wielu ról. Skutkiem tego jest niski poziom samostanowienia bezdomnych kobiet w zakresie zachowań prokreacyjnych, częste nieplanowane ciążę, kilkakrotne przebywanie ciąży w warunkach bezdomności, a po porodzie rzekanie się praw do dziecka i pozostawianie go w placówce, szpitalu.

Aby zbadać poziom samostanowienia bezdomnych kobiet w zakresie zachowań prokreacyjnych, ich postawy wobec macierzyństwa, antykoncepcji, pojmowanie roli społecznej kobiety oraz dowiedzieć się jak pracownicy socjalni czują się przygotowani do świadczenia pracy socjalnej w tym zakresie, przeprowadziłam badania w tych dwóch grupach. Celem nadrzędnym jest napisanie i realizacja projektu skierowanego do bezdomnych kobiet i pracowników socjalnych, który usprawni pracę socjalną świadczoną na rzecz klientek MOPS. W badaniach wykorzystałam metody sondażu diagnostycznego: ankietę dla bezdomnych kobiet, wywiad dla pracowników socjalnych, dodatkowo wykonałam analizę danych zastanych w postaci kart pracy socjalnej 26 kobiet prowadzonych przez pięciu pracowników. 19 kobiet jest w wieku prokreacyjnym, przebywa w placówkach dla kobiet, pozostałe w przestrzeni publicznej.

Oto jak prezentują się wyniki badań.

Według pracowników socjalnych bezdomne kobiety charakteryzują się przede wszystkim zaniżoną samooceną, co wynika z silnie zinternalizowanych tradycyjnych ról społecznych. W większości klientki pochodzą z rodzin tradycyjnych, gdzie rola kobiety to rola żony, matki, gospodyni domowej, ozdoby domu. Ze względu na warunki w jakich żyją (ubóstwo, brak domu) przeważnie są pozbawione możliwości wykonywania tych ról. Małżeństwo rozpadło się, dzieci są w domach dziecka, nie ma środków na odzież, kosmetyki. Kobiety bezdomne nie czują się atrakcyjne. Pracownicy socjalni twierdzą, że ich klientki to głównie

kobiety w wieku prokreacyjnym, pogodzone z losem i problemami, gorzej przystosowane do bezdomności niż mężczyźni. Przyczyny bezdomności to przede wszystkim alkoholizm, rozpad rodziny wtórnej, patologia rodziny pochodzenia, trudności opiekuńczo-wychowawcze, przemoc w rodzinie, bezrobocie, brak mieszkania, wyjście na ulicę za mężczyzną, prostytucja, choroby psychiczne i upośledzenia, przestępczość. Przyczyny te wpisują się w ogólnie klasyfikowane przyczyny bezdomności makrostrukturalne i mikrostrukturalne (wg klasyfikacji E. Moczuka), jednak częściej znajdują się w drugiej kategorii.

Pracownicy socjalni twierdzą, że kobiety bezdomne posiadają dzieci, ale nie mają z nimi kontaktu. Pozostają w związkach z mężczyznami: „Oczywiście mają partnerów np. po to, że jeżeli jest z jednym, to ochroni on ją przed innymi. Daje jej partner wrażenie normalności”, „są też takie, które ze względu na przeżycia czują się najlepiej, kiedy są trzymane „za twarz”, nie muszą myśleć, podejmować decyzji, są wykorzystywane przez partnerów finansowo i nie tylko i uważają to za całkiem normalne, bo takie mają doświadczenia z poprzednich związków, trudno im wyobrazić sobie, że może być inaczej.” Bezdomne kobiety mają problemy zdrowotne, głównie upośledzenia umysłowe i choroby psychiczne lub zaburzenia osobowości: „nie zdarzyło mi się spotkać bezdomnej zdrowej kobiety”.

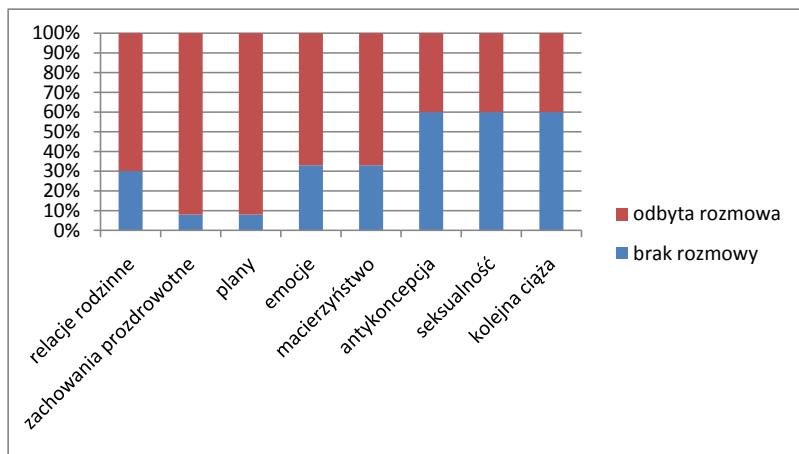
Wiedza tych kobiet na temat antykoncepcji, zachowań prozdrowotnych, jest ograniczona, nawet jeśli kilkakrotnie były matkami, mają niski poziom samostanowienia w zakresie zachowań prokreacyjnych. Jako przykład jeden z pracowników podaje, że jego klientka kilkakrotnie zachodziła w ciążę, gdyż jej partner sądził, że dzięki temu dostaną mieszkanie socjalne. Inny pracownik powiedział, że „decyzja o uprawianiu seksu zależy od tego, kto jest bardziej pijany. Jeśli kobieta jest trzeźwiesza, to ucieknie”. Pracownicy socjalni twierdzą, że ciąża bezdomnych kobiet jest wynikiem przypadku, nie wprowadza do ich życia głębszej refleksji, po prostu jest i prowokuje myślenie, do czego można jej użyć: „piła w ciąży, gdyż chciała urodzić dziecko niepełnosprawne, aby dostać mieszkanie od miasta.” O losie narodzonych dzieci decydują przeważnie instytucje, ojciec dziecka nie bierze udziału w tym procesie.

Z drugiej części wywiadów, dotyczącej samooceny pracowników socjalnych wynika, że czują się dobrze przygotowani do świadczenia pracy socjalnej w zakresie zachowań prokreacyjnych, jednak deklarują potrzebę szkoleń w tym zakresie. Najważniejsze trudności w pracy to płęć (ze względu na specyfikę pracy z osobami bezdomnymi większość pracowników socjalnych Działu to mężczyźni), zawstydzenie, bagatelizowanie takich tematów przez osoby bezdomne, ograniczenia formalne: „O antykoncepcji jedyne co mogę jej powiedzieć to to, że powinna ją stosować, ale co z tego, skoro nie dam jej na tabletki ani prezerwatywy a ponadto prezerwatywę ma założyć mężczyzna, który np. jest pijany i nie obchodzi go żadna prezerwatywa”, a także brak wytycznych pracy z niektórymi kategoriami kobiet bezdomnych (nie ma standardów pracy socjalnej dla kobiet np. posiadających lub nie partnera, często zachodzących w ciążę, kobiet bezpośrednio po porodzie zrzekających się praw do dziecka: wypracowane standardy dotyczą kobiet w zaawansowanej, widocznej ciąży i wychowujących małe dzieci).

Praca socjalna dotycząca zachowań prokreacyjnych jest więc prowadzona z kobietami w ciąży i wychowującymi małe dzieci. Dotyczy przede wszystkim dobra dziecka, kobieta przeważnie nie stanowi podmiotu działania, pozostaje jednostką podległą (mężczyźnie, systemowi pomocy społecznej). Pracownicy skupiają się na zachowaniach prozdrowotnych, planach macierzyńskich, relacjach w związku i macierzyństwie – głównie na motywowaniu

kobiet do skorzystania ze schronienia w placówce (można zastanowić się w jakim stopniu to rozwiązanie wpływa na uprzedmiotowienie kobiet bezdomnych i przyczynia się do uzależnienia pokoleń od pomocy instytucji, jednak obecnie jest to najwłaściwsze z możliwych rozwiązań). Często rozmowy dotyczą emocji, gdyż na pracownikach skupiają się negatywne emocje kobiet, które rzekły się praw rodzicielskich lub te zostały im odebrane. Rzadziej poruszane są tematy antykoncepcji, kolejnej ciąży, seksualności, co obrazuje wykres nr 1.

Wykres 1. Tematy pracy socjalnej (opracowanie własne)

Trudności w prowadzeniu pracy socjalnej, poza wymienionymi przez pracowników, mogą wynikać z dużego obciążenia pracowników, zróżnicowania klientów, nieodpowiednich warunków lokalowych, które utrudniają poruszanie intymnych tematów.

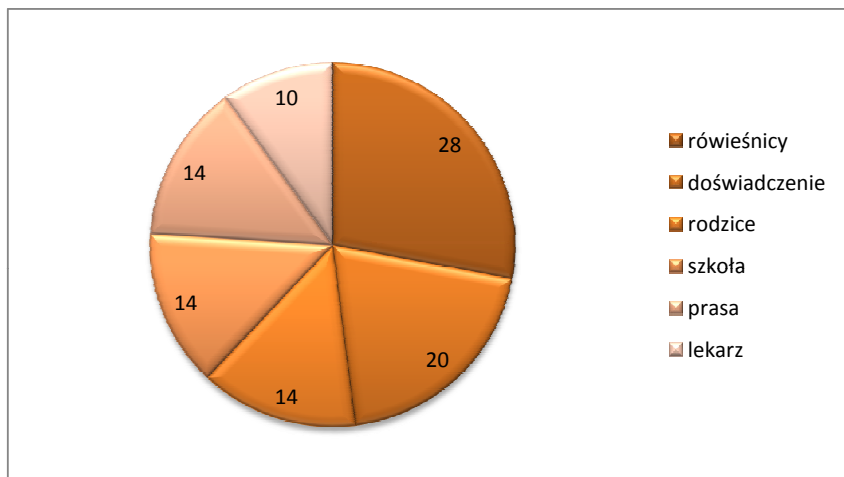
Analiza kart pracy socjalnej potwierdziła, że praca socjalna dotycząca zachowań prokreacyjnych prowadzona jest rzadko (13% wpisów do kart), głównie przez pracowniczki socjalne, i obejmuje kobiety w ciąży oraz wychowujące małe dzieci. Wszystkie kobiety, których karty analizowałam, urodziły dzieci, które w większości nie pozostają pod ich opieką. Trzy spośród wychowujących dzieci mają stałych partnerów.

Z analizy ankiety przeprowadzonej z bezdomnymi kobietami wynika, iż badane kobiety mają bardzo silnie zinternalizowane tradycyjne role płci. Wszystkie urodziły dzieci, a obecnie wychowują co najmniej jedno. Mimo pobytu w placówkach dla samotnych matek deklarują posiadanie partnera. Na pytania dotyczące antykoncepcji, seksualności i decyzyjności w tym zakresie, wiele kobiet nie udzieliło odpowiedzi, co może świadczyć o ich małej wiedzy, braku własnego zdania lub onieśmieleniu tematem. Deklarowane przez bezdomne kobiety źródła wiedzy o antykoncepcji są typowe dla ogółu Polek, obrazuje je wykres nr 2. Należy pamiętać, że doświadczenia kobiet bezdomnych często naznaczone są przemocą i patologią.

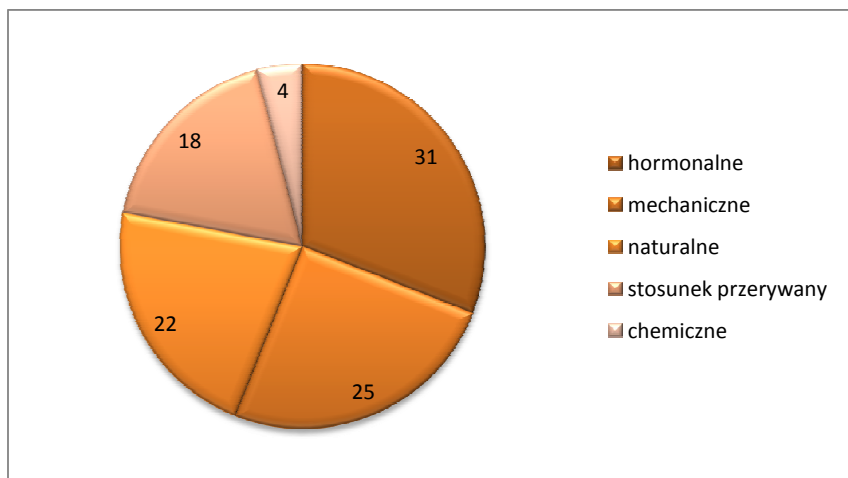
Jako znane metody antykoncepcji (wykres nr 3) kobiety bezdomne często wybierały stosunek przerywany, który nie jest faktycznie metodą antykoncepcji. Wybór taki może wy-

nikać z funkcjonowania jako osoby bezdomne byłych prostytutek, znających „domowe”, oparte na wiedzy potocznej sposoby antykoncepcji. Mimo znajomości metod antykoncepcji kobiety bezdomne w większości nie stosują żadnej z nich.

Wykres 2. Źródła wiedzy o antykoncepcji (opracowanie własne)

Wykres 3. Znane metody antykoncepcji (opracowanie własne)

Respondentki decyzję o posiadaniu i wychowaniu lub nie dziecka podejmowały same, co może świadczyć o faktycznej nieobecności partnera lub jego braku zainteresowania rodziną. Wszystkie badane kobiety odpowiedziały, że planowały zajście w ciążę. Jest to wynik

sprzeczny z opinią pracowników socjalnych, co może wynikać z faktu, że ankiety zostały przeprowadzone wśród kobiet przebywających w placówkach, a wywiady z pracownikami świadczącymi pracę socjalną w przestrzeni publicznej, lub też z powodu chęci podniesienia samooceny przez bezdomne kobiety poprzez pokazanie sprawowania kontroli nad swoim życiem.

Pozytywny stosunek do zachowań prozdrowotnych deklarują głównie kobiety przebywające w przestrzeni publicznej, co może wynikać z poddania większej kontroli pracownika socjalnego i większej presji odebrania dziecka. Większość badanych kobiet nie jest zainteresowana rozmową z pracownikiem socjalnym na temat zachowań prokreacyjnych.

Podsumowując, temat antykoncepcji wśród kobiet bezdomnych jest tematem kontrowersyjnym. Z jednej strony można mieć do czynienia z nadmierną kontrolą urodzeń ze strony państwa i instytucji, w skrajnym przypadku z przymusową sterylizacją pewnej grupy osób wykluczonych, z drugiej strony znajduje się całkowity brak zainteresowania społecznego w tym zakresie, co zagraża przekazywaniem biedy pokoleniowej, a także życiu i zdrowiu bezdomnych kobiet i ich dzieci. Badania, które przeprowadziłam, mają służyć stworzeniu dobrej praktyki, projektowaniu działań polegających na edukacji, podwyższeniu samooceny bezdomnych kobiet, uświadomieniu możliwości kontroli zachowań prokreacyjnych i decydowania o sobie, budowaniu świadomych postaw w zakresie antykoncepcji i macierzyństwa, a także tworzeniu i podwyższeniu standardów pracy socjalnej.

Solidarność była kobietą – o żyrardowskim strajku 1981 roku

Bożena Gąsiorowska, nauczycielka w liceum w Żyrardowie

Nauczycielka, doradca metodyczny Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, animatorka wielu udanych projektów edukacji pozaformalnej realizowanych w szkole oraz środowisku lokalnym m.in. działań w ramach Kampanii 16 Dni Przeciwdziałania Przemocy ze względu na Płeć. Jej projekty we współpracy z młodzieżą są doceniane w kategoriach ponadlokalnych, m.in.: wyróżnienie Fundacji Dialogu Między Narodami, wyróżnienie w konkursie Mazowsze: Kierunek Kultura oraz nagroda II stopnia MEN za całokształt pracy jako animatorki i menedżerki kultury.

Już w kwietniu 2011 ruszył w LO im. Stefana Żeromskiego w Żyrardowie innowacyjny projekt edukacji obywatelskiej z aspektem równościowym „Solidarność była kobietą – o żyrardowskim strajku 1981 roku”.

Na podstawie badań edukacyjnych można stwierdzić, że zarówno w treściach programowych nauczania historii jak i wiedzy o społeczeństwie nie ma informacji potwierdzających znaczący udział kobiet w ważnych wydarzeniach społecznych, takich jak np. dzieje pierwszej „Solidarności”. W związku z tym, że zarówno szkolne podręczniki do nauczania tych przedmiotów, jak i ostatnie ogólnopolskie obchody 30. rocznicy „Solidarności” nie podkreślają stanowczo obecności kobiet w tych zdarzeniach, istnieje zagrożenie utraty pamięci o pełnej ich wersji.

W okolicznościach 30. rocznicy wydarzeń strajku robotniczego w 1981 roku w Żyrardowie, który był przykładem masowego, aktywnego udziału kobiet w niezwykle heroicznym proteście, chcemy zwrócić szczególną uwagę na to, że miały one swój bezsprzeczny udział w walce o godne życie ich rodzin i zmiany na rzecz demokratyzacji naszego kraju w wymiarze lokalnym. Choć w tych przemianach odegrały ogromną rolę, to jednak ich historia i ich ocena tamtych wydarzeń jest mniej słyszalna i widzialna.

W publikacjach, artykułach i innych materiałach dotyczących tamtych wydarzeń, rzadko głos zabierają same kobiety – uczestniczki historycznych wydarzeń, chociaż są wspomniane. Dlatego też, żeby zebrać świadectwa kobiecej pamięci tego okresu, młodzi organizatorzy rocznicowych obchodów nawiązują kontakt z uczestniczkami i uczestnikami tego wydarzenia. Ich zadaniem ma być odszukanie w kobiecych wspomnieniach ich doświadczeń z tego okresu, obrazu udziału kobiet w strajku z perspektywy wspomnień mężczyzn – także uczestników tego protestu oraz z tzw. przekazu z „drugich ust” – wspomnień świadków, którzy znają kobiece doświadczenia z przekazu kogoś bliskiego lub w wyniku obserwacji tych czasów jako dziecko kobiety – uczestniczki strajku. Dodatkowo młodzież będzie mogła w tym w projekcie badać wizerunek tych zdarzeń zawarty w istniejących publikacjach, które je prezentują oraz zanalizować różnice w sposobie mówienia o nich, nadawania im rangi i znaczeń oraz przeżywania tych doświadczeń przez mężczyzn i kobiety.

Szczególnym efektem projektu ma być dokumentacja zebranych świadectw oraz ich upowszechnienie w środowisku lokalnym, a także – za pośrednictwem Muzeum Historii Ko-

biet działającym przy Feminotece – udostępnienie badań ogółowi zainteresowanych takim tematem.

Na przekaz pamięci historycznej na pewno pozytywnie wpłynie fakt, iż to właśnie młodzież będzie zaangażowana w upamiętnianie tego aspektu najnowszej historii naszego kraju w środowisku lokalnym. Przedsięwzięcie ma stanowić modelowy przykład edukacji obywatelskiej według zaprezentowanej przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli (CODN) w 2005 roku koncepcji wychowywania uwzględniającego edukację równościową.

Projekt ma zachęcić dziewczęta do tego aby, bazując na doświadczeniach swoich przodków, uwzględniały w swoich aspiracjach życiowych potrzebę społecznej aktywności i wierzyły w społeczny pożytek ich realizacji. Męska młodzież będzie w nim zachęcana do doceniania walorów współpracy z dziewczętami w przestrzeni publicznej i wspierania zasadności takich aspiracji.

Nasze liceum, jak każda ze szkół dotychczas jeszcze nie dość wrażliwych „na płęć” w tego typu edukacji, ma szansę zaistnieć w swoim środowisku jako nowoczesna placówka przygotowująca odpowiedzialnych i dojrzałych wszechstronnie do funkcjonowania w życiu obywatelskim uczniów i takie same uczennice. Projekt „Solidarność była kobietą- o żyrardowskim strajku 1981 roku” może stać się przykładem inspirowanej praktyki, która spełnia wymogi stawiane szkołom podejmującym innowacyjne działania w ramach ogłaszanego w kolejnych edycjach przez MEN konkursu Otwarta Szkoła, do którego projekt zostanie po zakończeniu zgłoszony.

Na pewno zjawisko otwierania się placówek edukacyjnych na współpracę ze środowiskiem lokalnym, organizacjami pozarządowymi oraz placówkami naukowymi, których profesjonalne kadry mogą swoją ofertą dydaktyczną wzbogacić edukacyjne działania szkoły, jest pozytywne. W proponowanym projekcie nawiązana została współpraca z Feminoteką oraz IPN-em. Wszyscy edukatorzy wyrazili chęć pracy nieodpłatnej, doceniając wartość idei, której projekt ma służyć. Gwarancję powodzenia przedsięwzięcia daje również wstępnie nawiązana współpraca koordynatora z niektórymi lokalnymi liderami byłej „Solidarności” oraz deklaracja współpracy kilku uczestniczek strajku oraz dziennikarek „Solidarności” z regionu mazowieckiego. Pozyskaliśmy pozytywne zainteresowanie losami przedsięwzięcia ze strony lokalnego muzeum, którego fachowe wsparcie na co dzień będzie potrzebne uczestnikom projektu, nagrodzonego nagrodą dodatkową w konkursie Nowej Ery Projekt z klasą.

Sądzymy, że tym razem, w równościowym projekcie, który zainicjuje społeczność LO im S. Żeromskiego w Żyrardowie, głośno wybrzmia słowa sekretarza generalnego ONZ, Kofi Annana: „Świat stopniowo zaczyna rozumieć, że nie ma skuteczniejszej polityki ukierunkowanej na rozwój, zdrowie i edukację niż wspieranie kobiet i dziewcząt w osiągnięciu równego statusu z mężczyznami.”

Główne działania projektu to:

- spotkanie z lokalnymi i regionalnymi liderami „Solidarności” – ekspertami w temacie oraz autorami wymienionych publikacji przedstawiających żyrardowski strajk 1981 oraz udział kobiet w konspiracji stanu wojennego w Żyrardowie w celu ustalenia, co będzie przedmiotem badań uczestników projektu
- warsztaty przygotowujące do przeprowadzenia wywiadów ze świadkami historii
- przeprowadzenie i filmowanie wywiadów we współpracy z lokalną telewizją
- przygotowanie filmu oraz prezentacji multimedialnej zawierającej portrety kobiet – działaczek, prezentujących najważniejsze wydarzenia, zdjęcia archiwalne, fragmenty wywiadów

-
- analiza zebranych materiałów i dyskusja nad odmiennością kobiecych doświadczeń i sposobu ich opisywania w kontekście udziału kobiet w żyrardowskim strajku i lokalnej konspiracji pierwszej „Solidarności”
 - upamiętnienie rocznicy strajku w dniu jego wybuchu (12.10.2011) podczas uroczystego spotkania młodzieży z władzami miasta i powiatu, przedstawicielami lokalnych i ponadlokalnych organizacji i instytucji oraz z uczestnikami tego wydarzenia, respondentkami wywiadów i innymi zainteresowanymi przedsięwzięciem.

Wyniki projektu będą prezentowane m.in. w Encyklopedii „Solidarności”, portalach Historia i media.org, Kobiety.pl oraz na stronie internetowej miasta w zakładce Historia; na stronach wirtualnego Muzeum Historii Kobiet.

Opinia na temat projektu

Genowefa Milczarek, dyrektor LO im. S. Żeromskiego w Żyrardowie

Jesteśmy szkołą nowoczesną, nie boimy się wyzwań, mamy kontakty z wieloma szkołami Europy, więc decyzyjnie o podjęciu udziału w projekcie genderowym i zwrócenie uwagi na niepodejmowane jeszcze w naszym środowisku lokalnym kwestie, jest kolejnym ciekawym doświadczeniem uczniów i nauczycieli. To chyba dobrze, że promotorami trudnych, ale ważnych tematów w lokalnym środowisku są młodzi ludzie, reprezentujący szkołę, która wychodzi w swojej ofercie edukacyjnej poza sztywne ramy przedmiotowe i zachęca do uczenia się cennych rzeczy przez doświadczenie, kontakty z otoczeniem.

Chcemy, żeby zarówno dziewczęta jak i chłopcy – nasi uczniowie zaspokajali swoje potrzeby rozwojowe, ambicje intelektualne, bez ograniczeń wspieranych obyczajowymi stereotypami. To, co dzieje się w naszej szkole, nie tylko w tym projekcie, przekonuje naszych uczniów, że płeć nie ogranicza ich rozwoju osobowego ani społecznego, że o tym kim są i mogą być w przyszłości decydują uzdolnienia, predyspozycje, pracowitość.

Projekt zainteresował młodzież, podjęło w nim pracę kilkanaścioro uczniów oraz dwoje nauczycieli w roli koordynatorów. Projekt spotkał się z przychylną oceną w konkursie Projekt z klasą Nowej Ery, zdobywając Nagrodę Dodatkową.

W jego promocję zaangażowali się żyrardowianie. Już od początku pozyskaliśmy do współpracy partnerów lokalnych i wolontariuszy organizacji pozarządowych oraz instytucje zajmujących się nieformalną edukacją.

Liczymy, że zbieranie świadectw pamięci o udziale kobiet w strajku żyrardowskim sprzeczne 30 lat. Przypomni znaczący wkład kobiet naszego miasta w istotny moment jego historii. Cieszy nas także to, że w prace projektowe zaangażowali się uczniowie obojga płci, oznacza to, że młodzież rozumie wyzwania nowych czasów i że raczej nie przywiązuje wagi do stereotypów katygorycznie osądających, co jest właściwe dla mężczyzn, a co dla kobiet w kwestii ich aktywności społecznej, politycznej czy obowiązków w życiu rodzinnym. Mamy nadzieję, że ten projekt umocni w młodzieży przekonanie, że współdziałanie rzeczywistych partnerów, traktujących się z szacunkiem i zaufaniem kobiet i mężczyzn, w rozwiązywaniu problemów społecznych, a nawet politycznych – może stanowić niebywałą wartość i pomagać im w życiu.

Pozytywny wpływ zajęć z udziałem psa na rezydentki i rezydentów domu opieki społecznej

Danuta Kania

Absolwentka historii oraz administracji na Uniwersytecie Opolskim; po ukończeniu studiów podyplomowych „Społeczno-kulturowa tożsamość płci” na Uniwersytecie Jagiellońskim rozpoczyna studia na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie na kierunku zarządzanie projektami; w przyszłości pragnie tworzyć projekty łączące pasję do zwierząt z pomocą osobom starszym; właścicielka golden retrieverki Sunny Carmen ze Złotolandii, przeszkolonej do pracy w dogoterapii w Centrum Kynologicznym Canid w Krakowie.

Projekt polega na przeprowadzeniu cyklu zajęć terapeutycznych dla osób starszych przy użyciu psa, opartych na kontakcie socjalnym, nawiązaniu więzi emocjonalnej z psem, wspólnej zabawie. Takie zajęcia wykorzystywane są w Polsce przede wszystkim w rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnością ruchową oraz intelektualną. W wielu krajach jest to jedna z metod wspomagania rehabilitacji także w domach pomocy społecznej, wykorzystywana w celu pobudzenia do aktywności osób starszych. W Polsce terapia z udziałem psa jest jeszcze traktowana w ośrodkach opieki społecznej zjawiskowo. Osoby prywatne z własnej inicjatywy podejmują tego typu działania bez możliwości wsparcia zewnętrznego. Napotykać często opór władz domów pomocy społecznej, które nie znają jeszcze tej metody terapii. Pies jest postrzegany nie jako narzędzie pracy terapeuty, tylko jako potencjalne źródło zagrożenia dla zdrowia rezydentów. Sprawa ta dotyczy nie tylko domów opieki społecznej, ale również oddziałów geriatrycznych w szpitalach i hospicjów.

Grupą docelową projektu będą mieszkańcy domu pomocy społecznej, którzy przebywając w ośrodku często odczuwają odrzucenie i wykluczenie społeczne. Odpowiednio zaplanowane spotkania z psem pozwolą im uzyskać motywację do wielorakich działań. Zajęcia takie mają duże znaczenie przede wszystkim dla osób, które miały swoje zwierzęta, a po trafieniu do ośrodka nie mogą mieć z nimi kontaktu. Wówczas pojawienie się w ośrodku psa zmniejsza poczucie izolacji, stymuluje do wysiłku i pomaga odnaleźć się w nowej rzeczywistości.

Celem zrealizowanych przez autorkę badań do projektu „Pozytywny wpływ zajęć z udziałem psa na rezydentki i rezydentów domu opieki społecznej” było uzyskanie informacji na temat obecnie dostępnych form terapii dla osób przebywających w ośrodku i na temat zainteresowania wprowadzeniem psa jako stymulatora zajęć ruchowych, mających na celu poprawę dobrostanu osób z ośrodka. Przedmiotem badań było określenie zapotrzebowania na taką formę terapii wśród badanej grupy, natomiast problemem badawczym to, w jakim zakresie stymulacja rezydentów m.in. poprzez zajęcia ruchowe z udziałem psa może zmniejszać poczucie izolacji i wykluczenia z życia społecznego. Badaniami jakościowymi, w formie indywidualnych wywiadów pogłębionych, zostało objętych 8 mieszkańców domu opieki społecznej – 4 kobiety i 4 mężczyzn. W doborze grupy podstawowymi wyznacznika-

mi były: płeć, wiek, aktywność ruchowa oraz aktywność badanych osób w różnych formach terapii przeprowadzanych w domu opieki społecznej.

Wywiady przeprowadzone z rezydentami wskazały, iż przeważnie są to osoby, którym rodzina nie może zapewnić sama opieki i zdecydowała się by powierzyć ją ośrodkowi. Część z nich ma poczucie odrzucenia, wykluczenia z życia. Zamieszkanie w domu pomocy społecznej związane jest bowiem z ograniczeniem kontaktu z rodziną, odcięciem od dotychczasowych spraw życia codziennego. Nie wszyscy badani potrafią odnaleźć się w nowym środowisku i zaakceptować zmianę miejsca zamieszkania.

W przeprowadzonych badaniach nie pojawia się różnica płci w zakresie chęci uczestnictwa w dodatkowych zajęciach. Występuje różnica w doborze zajęć, ale nie w aktywności rezydentek i rezydentów. Na podstawie zadanych pytań, ściśle dotyczących kwestii zajęć z udziałem psa w domu opieki, zarówno badane rezydentki jak i rezydenci wyrazili zdecydowaną chęć uczestnictwa w tego typu zajęciach. Pomysł prowadzenia cyklicznych zajęć ze zwierzętami wyraźnie ożywił respondentów, szczególnie tych, którzy posiadali wcześniej psa lub kota.

Przed przeprowadzeniem badań postawiono dwie hipotezy. Pierwsza zakładała, iż brak odpowiedniej stymulacji rezydentek i rezydentów domu pomocy społecznej m.in. poprzez zajęcia ruchowe z udziałem psa może powodować poczucie izolacji i wykluczenia z życia społecznego. W wyniku przeprowadzonych wywiadów została ona zweryfikowana pozytywnie. Natomiast druga postawiona hipoteza, że kobiety i mężczyźni reagują na zajęcia z udziałem psa w odmienny sposób, nie potwierdziła się. Zajęcia z udziałem psa wpisują się w nurt zajęć dodatkowych dla wszystkich rezydentek i rezydentów domu opieki społecznej, bez podziału na płeć biologiczną czy społeczno-kulturową. Program zajęć dostosowywany jest bowiem do możliwości psychofizycznych mieszkańców, a nie stereotypowo pojmowanej płci.

Pomimo braku unormowań prawnych dotyczących zawodu dogoterapeuty oraz uprawnień psa używanego w dogoterapii, badania przeprowadzone w domu pomocy społecznej wskazują, że ośrodki tego typu mogą być otwarte na wprowadzenie takiej terapii dla swych rezydentów. Rodzaj zajęć dogoterapeutycznych, sposób aktywności, jest ściśle dopasowywany do każdej grupy rezydentów po to, aby jak najlepiej wykorzystać motywację do ich zaktywizowania, zapewniając im dobrostan, a co za tym idzie również mniejsze poczucie odrzucenia.

Zaprezentowane badania, ukazujące zapotrzebowanie na tego typu zajęcia z udziałem psa, wykonane zostały w jednym z domów pomocy społecznej działającym na Opolszczyźnie. Natomiast projekt być realizowany także w innych domach na terenie całej Polski.

Koniecznym wydaje się przeprowadzenie na szeroką skalę programu badań w ośrodkach opieki społecznej, dotyczących wpływu zajęć z udziałem psa na rezydentów. Kompleksowe badania stanu psychofizycznego mieszkańców – przed i po udziale w zajęciach z psem – wykażą, jak duży wpływ ma tego typu rehabilitacja na osoby starsze z uwzględnieniem ich płci.

Projekty takie mogą stać się momentem przełomowym nie tylko w świadomości urzędników, często wrogo nastawionych do samego pomysłu, ale wpłynąć na globalne postrzeganie starości w kontekście genderowym. Często sami nieświadomie używamy stereotypów organizując zajęcia z szydełkowania dla pań, a mężczyznom przypisując czytanie prasy.

Na zdjęciu: Kania i Sunny Carmen ze Złotolandii, fot. Monika Suchowiak

Społeczne uwarunkowania płci a decyzja o wyborze zawodu wśród uczniów i uczennic gimnazjum

Katarzyna Łojek, Kraków, Gimnazjum Integracyjne nr 75

Autorka jest z wykształcenia pedagogką, zrobiła specjalizację z resocjalizacji. Ukończyła studia podyplomowe z zakresu doradztwa zawodowego oraz genderowe studia „Społeczno-kulturowa tożsamość płci”. Pracuje w gimnazjum integracyjnym w Krakowie, gdzie obecnie wspiera projekt uczniowski – miejsce do bezpiecznego trenowania sportów skate. Ponadto pracuje jako trenerka grupowa prowadząca socjoterapeutyczne grupy dziecięce, prowadzi również szkolenia z zakresu pedagogiki, potrzeb i możliwości dzieci i młodzieży w kontekście ich rozwoju związanego z funkcjonowaniem w instytucjach (np. szkoła).

Praca „Społeczne uwarunkowania płci a decyzja o wyborze zawodu wśród uczniów i uczennic gimnazjum” dotyczy tematyki związanej z orientacją zawodową uczniów i uczennic w kontekście społecznych uwarunkowań płci. Na świecie przeprowadzono wiele badań, które podkreślają rolę socjalizacji jednostki w kształtowaniu się schematów dotyczących płci. Schematy te, utrwalane wśród dzieci od chwili urodzenia, stanowią bardzo silny determinant wyboru zawodu. Nastolatek i nastolatka w okresie podejmowania decyzji na temat wyboru szkoły ponadgimnazjalnej kierują się nie tylko uzdolnieniami jakie posiadają, ale również tym jak społecznie odbierany jest dany zawód w kontekście płci. Szczególnie widoczne jest to u dziewcząt.

W ostatnich latach wzrosła rola działań związanych z doradztwem zawodowym wśród uczniów i uczennic. Powstało wiele publikacji polskich zawierających testy służące do diagnozy i autodiagnozy predyspozycji zawodowych. Pozycje te nie zawierają jednak informacji na temat wpływu oczekiwań społecznych i roli schematów dotyczących płci jako determinantów tego wyboru. Diagnoza zawodowa nie jest uzależniona od płci badanej osoby. Badania, które w ramach swojej pracy przeprowadziłam wśród uczniów i uczennic gimnazjum, pokazują duże rozbieżności w obszarze korelacji zainteresowań a rzeczywistych wyborów zawodowych między chłopcami i dziewczynkami. Inna jest ich znajomość zawodów oraz postrzeganie ich dostępności dla siebie. Można postawić hipotezę, iż różnice te wynikają ze specyfiki wychowania dzieci w zależności od płci oraz schematów płciowych obecnych w społeczeństwie, które dziecko, a później młody człowiek obserwuje i internalizuje.

Uczennice gimnazjum wybierają szkołę często na skutek presji społecznej, oczekiwań rodziców czy opiekunów lub postanawiają kontynuować naukę w szkole, do której idą ich rówieśniczki czy rówieśnicy. Wybór szkoły nie jest przemyślanym procesem, często bywa akcydentalną, spontaniczną decyzją, która jest wyrazem niewiedzy, zagubienia na rynku pracy i przynosi brzemienne w skutkach, podtrzymujące nierówność płciową efekty. Hipoteza postawiona w badaniach, że dziewczęta mają mniejsze możliwości wyboru zawodu niż ich rówieśnicy płci męskiej oraz że ich zainteresowania nie są tak rozbudzone i uświadomione jak u chłopców, została potwierdzona w wyniku przeprowadzonych i zaprezentowanych w tej pracy badaniach.

Tabela 1. Wyniki badań ankietowych

Pytanie	Dziewczynki	Chłopcy
1. Średnia ocen na świadectwie z kl. II: a. >5 b. >4,0 – 5,0 c. 3,0 – 4,0 d. <3,0	a. 2 b. 6 c. 1 d. 1	a. 1 b. 3 c. 5 d. 1
2. Jakie zainteresowania chciałbyś/abyś rozwijać w szkole ponadgimnazjalnej?	artystyczne (5), wybrane przedmioty szkolne (3) sportowe (2), dziennikarstwo (2), taniec, techniczne,	wybrane przedmioty szkolne (4) sportowe (3), techniczne (2), dziennikarstwo (2), artystyczne, samochodowe, strzelnica
3. Wypisz max. 3 zawody które chciałbyś/abyś wykonywać w przyszłości	dziennikarka (4), aktorka (2), weterynarz, przewodnik, prawnik, psycholog, reporterka, masażystka, architekt	architekt (2), dziennikarz (2), wojskowy, kucharz, rajdowiec samochodowy, inżynier, konstruktor, psycholog, lekarz, psychiatra, informatyk, grafik komputerowy, informatyk, elektromechanik, kierowca ciężarówki, historyk, prawnik
4. Po ukończeniu gimnazjum chciałbyś/abyś uczyć się w: a. szkole zasadniczej b. liceum ogólnokształcącym c. liceum profilowanym d. technikum e. jeszcze nie wiem	a. 0 b. 5 c. 4 d. 1 e. 0	a. 0 b. 2 c. 2 d. 5 e. 1

Źródło: opracowanie własne

Jako metodę badawczą w tym projekcie wybrałam ankietę. Badanie na temat wyboru szkoły średniej przez uczniów i uczennice gimnazjum przeprowadzone zostało z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety, skonstruowanego w tym celu przez Urząd Miasta Krakowa. Badania przeprowadzono wśród uczniów i uczennic klas trzecich gimnazjum. Celem przeprowadzonych badań było zebranie informacji na temat różnic, jakie pojawiają się wśród uczniów oraz uczennic gimnazjum w zakresie wyboru zawodu, korelacji tego wyboru z zainteresowaniami, wiedzy na temat zawodów i postrzegania możliwości zawodowych dla siebie w kontekście reprezentowanej płci. Przeprowadzone badania miały na celu pokazanie zależności aspiracji zawodowych od płci badanych.

Wyniki ankiety jednoznacznie pokazują jak dużo jest różnic pomiędzy wyborami dziewczynek i chłopców oraz ich aspiracjami edukacyjnymi. Dziewczynki mimo że dobrze się uczą i posiadają duże możliwości intelektualne, nie poruszają się swobodnie po rynku pracy. Ich wybory są poniżej możliwości, ich aspiracje są zaniżone i pozostają ograniczone kulturowo. Dziewczynki nie są w pełni świadome swoich talentów, predyspozycji zawodowych. W ich decyzjach zawodowych panuje chaos. Poruszają się w grupie kilku zawodów, akceptowanych jako zawody wykonywane przez kobiety. Chłopcy stanowią przeciwwagę dla tego stanu. Mają wysokie aspiracje zawodowe, sprecyzowane grupy zainteresowań (związane z mechaniką, medycyną, sportem czy informatyką) i chcą je rozwijać w kolejnej szkole.

Zjawisko to wydaje się być klasyczne dla kultury patriarchalnej, gdzie kobieta jest jednostką uległą, przyzuczaną do prac domowych. Wśród ankietowanych dziewczynek wydaje się być widoczny ten spadek aspiracji związanej z dokonaniem zawodowymi, widoczny może tym bardziej, że kończąc gimnazjum wchodzi one powoli w wiek dorosły, czyli kulturowo związany z zakładaniem rodziny i macierzyństwem. Wyuczony zawód nie stanowi zatem tak istotnej roli w ich dalszym życiu, ponieważ przygotowują się już do pełnienia innych, kulturowo zgodnych z oczekiwaniami ról.

Wniosek z przeprowadzonych badań wydaje się być jednoznaczny. Uczennice kończące gimnazjum w znacznie większej mierze wymagają wsparcia i psychoedukacji związanych z podejmowaniem dalszych decyzji zawodowych. Wydaje się istotnym, aby skonstruować dla nich program obejmujący zagadnienia związane z wyborem zawodu pod kątem płci, tak aby w sposób świadomy podjęły dalsze decyzje związane ze swoim życiem. Deficyty widoczne są na polach związanych z samoświadomością, analizą własnych zasobów, znajomością zawodów. Odpowiednio zaplanowane działania skierowane do dziewcząt pozwolą zwiększyć refleksyjność, świadomość własnych zasobów (zdolności, zainteresowań) oraz określić możliwości społeczne i kulturowe w realizowaniu celów jakie sobie ustanowią. Istotnym elementem jest również urealnienie celów jakie stawiają sobie dziewczęta, odniesienie ich do rzeczywistych uzdolnień, możliwości intelektualnych, posiadanej wiedzy i zainteresowań. Warsztaty, na których uczestniczki pracują nad własnymi zasobami, mogą wesprzeć je w tym kierunku.

Na etapie wyboru przyszłej ścieżki zawodowej zaproponować można dorastającym dziewczynkom cykl zajęć psychoedukacyjnych poświęconych analizie tych schematów, miejscu kobiet w kulturze oraz samookreśleniu siebie jako kobiety w społeczeństwie. Taki rodzaj autorefleksji poprzedzić może późniejszy, bardziej świadomy wybór zawodu i dać większe zrozumienie trudności edukacyjnych pojawiających się na drodze ku dorosłości.

Przedmiotem projektu jest wdrożenie programu zajęć warsztatowych dla dziewcząt kończących gimnazjum w okresie od stycznia 2011 do czerwca 2011 roku, ukierunkowanego na zwiększenie samoświadomości (własne zasoby, mocne i słabe strony), poznanie sytuacji kobiet w kulturze i społeczeństwie, analizę własnych predyspozycji i zdolności. Projekt warsztatów zaproponowany w tej pracy, realizowany może być na terytorium całej Polski, bez ograniczania jego realizacji do placówek edukacyjnych takich jak szkoły, natomiast badania diagnostyczne oraz pierwsze warsztaty przeprowadzone zostały w wybranym gimnazjum integracyjnym w Krakowie.

Celem głównym jest pomoc w świadomym wyborze dalszej drogi kształcenia przez dziewczynki kończące gimnazjum. Uzasadnieniem konieczności realizacji projektu są prze-

prorowadzone badania oraz analiza ich wyników. Cel główny zrealizowany zostanie poprzez wprowadzenie projektu opartego na zajęciach warsztatowych dla dziewcząt, zgodnie ze scenariuszami. Zajęcia podzielone zostały na cztery moduły: Kobiety w życiu publicznym, Stereotypy kulturowe dotyczące kobiet, Testy predyspozycji zawodowych, Zawody na rynku pracy.

Celem projektowanych warsztatów jest uświadomienie dziewczynkom, które zaczynają swoją drogę zawodową i wchodzi w dorosłe życie, pewnych ograniczeń jakie nakłada na nie społeczeństwo z racji płci. Założeniem jest wprowadzenie pewnego dysonansu w ich dotychczasowe postrzeganie świata, pokazanie że „tak musi być” nie jest jedynym wytłumaczeniem pewnych zjawisk kulturowych i że życie jakie będą mieć w przyszłości zależy w dużej mierze od nich. To one zdecydują czy podporządkują się kulturze patriarchalnej i będą realizować narzucone przez nią role, czy ich wybory będą raczej zgodne z tym czego same pragną.

Zajęcia warsztatowe celowo ułożone zostały tak, aby pokazać dziewczynkom, że kobiety mogą coś osiągnąć (pierwsze spotkanie – analiza życiorysów kobiet), aby spojrzwały na tradycje rodzinne (spotkanie drugie – kobiety w mojej rodzinie oraz pojęcie stereotypu) i w tym kontekście dopiero podjęły refleksję nad własną przyszłością (zajęcia trzecie – testy predyspozycji zawodowych) i tym, jaki chcą nadać jej kształt (zajęcia czwarte - analiza zawodów i tworzenie własnej ścieżki zawodowej).

Młode pokolenie kończące szkołę podstawową (gimnazjum daje wykształcenie podstawowe pełne), które wychodzi ze szkoły ze świadomością pewnych zjawisk kulturowych, może być tym, które zdecyduje się na zmiany. To te młode kobiety mogą w przyszłości tak kształtować swoje życie, aby złamać obecne stereotypy. Warsztaty, w których wezmą udział, mogą dać im wiedzę, która zapoczątkuje pewną refleksję i może stać się motorem do przyszłych zmian.

W Polsce spojrzenie genderowe na zagadnienia zawodowe jest dziedziną, której rozwój dopiero może nastąpić. Niezbędne do tego wydaje się tworzenie odpowiednich projektów oraz praca z osobami młodymi, które dopiero wchodzi na rynek pracy. Niniejszy projekt może przyczynić się do zapoczątkowania działań skierowanych do młodych ludzi i zachęcić trenerów do modyfikacji istniejących programów pod kątem genderowym.

(Nie)obecność perspektywy równości płci w polskiej szkole – analiza zjawiska

Agnieszka Narloch

Ukończyła magisterskie studia pedagogiczne oraz licencjacie socjologiczne na Uniwersytecie Gdańskim. Prowadziła autorskie konwersatorium Płeć i Kultura na Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej oraz warsztaty dla dzieci, młodzieży i dorosłych, dotyczące przeciwdziałania stereotypom, uprzedzeniom i dyskryminacji. Prywatnie miłośniczka kontaktu z przyrodą, kotów i literatury pięknej.

W mojej pracy starałam się przedstawić problematykę związaną z płcią społeczno-kulturową w obecnym systemie edukacji w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem nauczycielskich postaw, które sankcjonują i reprodukują społeczną nierówność płci. Szkoła dyskryminuje dziewczęta i kobiety na wielu poziomach: kobiety są niemalże nieobecne na wyższych szczeblach zarządzania oświatą, stereotypy dotyczące kobiecości i męskości przejawiają się w treści programów i podręczników szkolnych, zachowania kadry pedagogicznej względem uczniów i uczennic wpajają im tradycyjny podział ról płciowych, by wymienić tylko kilka.

Odmienne traktowanie uczniów i uczennic w instytucji szkolnej wyjaśniane jest przez badaczy/badaczki uprzedzeniami, stereotypami i tradycyjnymi poglądami na temat płci, które posiadają nauczyciele/nauczycielki¹. Zgodnie ze stereotypem, kobiety mają być uczuciowe, ciepłe, wrażliwe, opiekuńcze, uległe i zdolne do poświęceń, mężczyźni zaś – pewni siebie, skłonni do ryzyka, niezależni, agresywni, kompetentni i racjonalni². Kulturowe przekonania, że kobiety „z natury” są łagodne, uczuciowe, delikatne i wrażliwe społecznie, predestynują je do wykonywania prac opiekuńczych, zarówno w rodzinie jak i w sferze zawodowej. Z kolei kulturowe wyobrażenia o mężczyznach jako cechujących się zmysłem technicznym powodują, że oczekuje się od nich wybrania inżynierskich ścieżek kształcenia i zawodów czy też zajmowania się samochodem i remontami w domu. Nauczyciele/nauczycielki często są przekonani o tym, że ich uczniowie i uczennice będą w przyszłości podejmowali zgodne ze stereotypami role społeczne zarówno w swoim życiu prywatnym jak i zawodowym, dlatego oczekują od nich zachowań zgodnych ze stereotypem męskości i kobiecości, a także mają odmienną wizję dobrej uczennicy i dobrego ucznia³.

Wyniki moich badań empirycznych, przeprowadzonych w środowisku nauczycielskim jednego z gimnazjów w małym miasteczku w Polsce, potwierdzają powyższe tezy. Prze-

¹ Muszyńska E., Warunki edukacji szkolnej dziewcząt i chłopców: różnice, ich przyczyny i skutki, [w:] Płeć i rodzaj w edukacji, red. M. Chomczyńska-Rubacha, Łódź 2004, s. 48.

² Mandal E., Podmiotowe i interpersonalne konsekwencje stereotypów związanych z płcią, Katowice 2000, s. 15.

³ Pankowska D., Wychowanie a role płciowe, Gdańsk 2005, s. 102.

badano pięć nauczycielek i jednego nauczyciela; uczyli oni następujących przedmiotów: język angielski, wychowanie fizyczne, język niemiecki, matematyka, wychowanie do życia w rodzinie i religia. Czworo z nich jest obecnie wychowawcami klas, jedna osoba była wychowawcą w przeszłości.

Osoby badane są przekonane o tym, że dziewczęta „nadrabiają” pracowitością i dodatkowym zaangażowaniem w życie szkoły brak talentów, jednocześnie wierzą w „ukryte” zdolności chłopców. Wyniki badań przedstawia Tab. 1.

Tab. 1. Podsumowanie obrazu szkolnego funkcjonowania chłopców i dziewcząt w opiniach respondentek i respondenta według wybranych obszarów.

Obszar funkcjonowania uczennic i uczniów	Dziewczęta	Chłopcy
Wyniki w nauce, stosunek do obowiązków	więcej się uczą, są systematyczne, sumienne, starannie odrabiają prace domowe pod względem graficznym, są bardziej pracowite, gorliwe, aktywne na lekcjach	utalentowani, zdolni – co pozwala im uzyskiwać dobre oceny mimo że mniej się uczą (np. jest tak na matematyce), lubią uczestniczyć w zajęciach wychowania fizycznego
Dodatkowa aktywność i uczestnictwo w życiu szkoły	„społeczniczek”, chętnie się włączają w różnorakie dodatkowe zajęcia: np. zrobienie stroiku, plakatu, udział w akademii szkolnej, zorganizowanie jakiegoś wydarzenia, akcji, imprezy, śpiewają w chórze szkolnym	nie uczestniczą w życiu szkoły, lubią kółka sportowe, uczęszczają na kółko chemiczne / zajęcia wyrównawcze i fizyczne
Zachowanie i zdyscyplinowanie	spokojne, grzeczne, potrafią się skoncentrować, dbają o estetykę w szkole, sprawiają problemy wychowawcze, nie raz większe niż chłopcy, noszą wyzywający ubiór i makijaż, nie szanują siebie samych / dbają o siebie, są dobrze ułożone, zachowują się coraz gorzej, są wulgarne, nie mają wartości	potrzebują ruchu (także na lekcjach), nie utrzymują porządku, sprawiają problemy wychowawcze
Relacje rówieśnicze	pomagają słabszym uczniom w nauce, plotkują, zależy im na tym, by się podobać starszym chłopcom	problemy między sobą rozwiązują poprzez bójki
Predyspozycje, talenty, umiejętności	mniej zdolne, umiejętności humanistyczne, plastyczne i muzyczne	bardziej utalentowani, dobrzy z informatyki i wuefu

Cechy	romantyczne, dojrzałe emocjonalnie	konkretni, niedojrzali emocjonalnie, agresywni z natury
Zainteresowania	humanistyczne, artystyczne	samochody, gry komputerowe, sport

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie analizy wypowiedzi respondentek i respondenta można domniemywać, iż nie mają oni świadomości, że szkoła jako instytucja wpływa na zainteresowania, predyspozycje w zakresie nauki przedmiotów i zachowanie uczniów i uczennic zgodne ze stereotypami na temat kobiet i mężczyzn. Upatrują oni przyczyn różnic w wymienionych zakresach między dziewczętami i chłopcami w męskiej i kobiecej „naturze” lub też w sposobie wychowania przez rodziców.

Postawy grona nauczycielskiego bezpośrednio wpływają na postawy dzieci i młodzieży, a zatem przyczyniają się do socjalizacji rodzajowej młodego pokolenia. Innymi słowy sposób, w jaki nauczycielki i nauczyciele widzą uczennice i uczniów, może utwierdzać stereotypy płciowe, poprzez różnicowanie pozycji uczniów i uczennic w szkole i klasie, a w szerszej perspektywie – również w społeczeństwie⁴.

Zarówno teoretyczny namysł nad (nie)obecnością problematyki równouprawnienia w polskiej szkole jak i wyniki badań wskazują, że jednym z obszarów do zmiany są nauczycielskie postawy i przekonania hołdujące tradycyjnym poglądom na temat miejsca dziewcząt i kobiet w społeczeństwie. Zaproponowany przeze mnie projekt warsztatów genderowych ukierunkowany jest właśnie na wprowadzenie takiej zmiany.

Jest on adresowany do osób, które są lub będą w przyszłości odpowiedzialne w bezpośredni sposób za edukację i wychowanie dzieci i młodzieży: wychowawców i wychowawczyń, pedagogów i pedagożki, dyrektkę, nauczycieli i nauczycielki oraz studentki i studentów kierunków pedagogicznych. Głównym celem projektu jest popularyzacja tematyki emancypacyjnej, genderowej i antydyskryminacyjnej w tych środowiskach, co ma przyczynić się do osiągnięcia równości płci w społeczeństwie, przełamania istniejących w świadomości społecznej stereotypów płciowych i umocnienia pozycji kobiet w społeczeństwie. Szczegółowe cele projektu dotyczą przekazania uczestniczkom i uczestnikom warsztatów wiedzy na temat problematyki płci kulturowo-społecznej, równouprawnienia kobiet i mężczyzn i problemów związanych ze stereotypowym postrzeganiem ról płciowych, a także uwrażliwienie ich na język jakim się posługują (dyskryminujący lub nie) i zachęcenie do krytycznej refleksji nad sposobami pracy z dziećmi i młodzieżą.

⁴ Kopiciewicz L., Szkoła i dramat płci. Teoria społeczna Pierre’a Bourdieu w badaniach rodzajowego kapitału i habitusu [w:] Teatr płci. Eseje z socjologii gender, red. M. Bieńkowska-Ptasznik, J. Kochanowski, Łódź 2008, s. 127-132.

„Z ręką na płótnie” – projekt na rzecz równych szans kobiet i mężczyzn

Jakub Niewiński, nauczyciel w Gimnazjum nr 1 im. Hipolita Cegielskiego w Murowanej Goślinie

Nauczyciel, trener z zakresu edukacji międzykulturowej oraz edukacji o holokauście; w 2010 roku nominowany do Nagrody im. Ireny Sendlerowej. Jest prezesem Komitetu Partnerskiego Ziemi Goślińskiej oraz członkiem Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Prowadzi Koło Wielokulturowości, do którego należą młodzi ludzie w wieku 14-18 lat z Murowanej Gośliny i okolic. Projekty edukacyjne zrealizowane w ramach Programu Dla Tolerancji „To, co wspólne / to, co różne” Fundacji Stefana Batorego doprowadziły do uczczenia miejsc pamięci o Żydach i ewangelikach w Murowanej Goślinie. Razem ze swoimi uczniami kilkakrotnie uczestniczył w Marszu Żywych. Koordynował także trzy polsko-izraelskie projekty oraz

współorganizował z młodzieżą i przyjaciółmi seminaria antydyskryminacyjne oraz wielokulturowe.

Dyskryminacja drugiego człowieka ze względu na jego inność jest globalnym zjawiskiem, które domaga się jednoznacznych reakcji całego społeczeństwa. Płeć, niepełnosprawność, orientacja seksualna, pozycja materialna, światopogląd, stają się źródłem walki nie tylko werbalnej tzw. mowy nienawiści, ale także fizycznej, człowieka przeciwko człowiekowi, grupy społecznej przeciwko grupie społecznej. Skuteczna reakcja społeczna na dyskryminację może zaistnieć tylko wtedy, gdy ludzie będą świadomi tego, że dyskryminowanie drugiego człowieka z jakiegokolwiek powodu uderza w jego godność jako osoby oraz w fundamentalne prawa jednostki w wolnym i demokratycznym państwie.

W jaki sposób „męskość” i „kobiecość” są widziane oczami młodych ludzi? Jak o tym mówić, by nie popaść w banały i by nie potwierdzać obiegowych sądów? Na te oraz na wiele innych pytań spróbuję odpowiedzieć podczas realizacji edukacyjnego projektu „Z ręką na płótnie”. Grupą zaangażowaną w moje działania będą uczniowie Gimnazjum nr 1 im. Hipolita Cegielskiego, w którym pracuję jako nauczyciel języka polskiego oraz wychowania do życia w rodzinie.

Tytuł projektu jest parafrazą związku frazeologicznego „z ręką na sercu”, który w pojęciu z czasownikami „mówić” oznacza szczere komunikowanie swoich intencji oraz otwartość na poglądy innych. Dzięki projektowi chcemy pokazać, że mężczyźni w Murowanej Goślinie, ojcowie, mężowie, dziadkowie, otwarcie i publicznie, poprzez odbicie swojej dłoni na płótnie, odważnie manifestują swój szacunek wobec kobiet i opowiadają się za bezwzględną walką z dyskryminacją ze względu na płeć i postulują równouprawnienie mężczyzn i kobiet we wszystkich sferach życia społecznego i politycznego. Celami projektu są: uświadomienie młodych mężczyzn – gimnazjalistów na występującą agresję mężczyzn wobec kobiet oraz na dyskryminowanie dziewcząt i kobiet w życiu publicznym i społecznym; przekonanie mieszkańców miasta i gminy Murowana Goślina o potrzebie równouprawnienia

w sferze dostępu kobiet do pełnienia ważnych stanowisk we władzach samorządowych oraz innych instytucjach i organizacjach pozarządowych w mieście oraz gminie; niwelowanie agresji chłopców/mężczyzn wobec kobiet.

Projekt jest odpowiedzią na sytuację społeczną niepodjęcia tematu przemocy mężczyzn wobec kobiet. W żadnym podręczniku do języka polskiego nie ma uwag dotyczących wulgaryzmów, języka seksistowskiego, dyskryminującego języka przemocy. Jedynie w nielicznych autorskich programach (do klas licealnych) mówi się o pokonywaniu presji seksualnej, krzywdzie związanej z przedmiotowym traktowaniem człowieka w dziedzinie seksualnej. Projekt jest także reakcją na wyniki badań społecznych przeprowadzonych w Murowanej Goślinie. Głównym celem badania było rozpoznanie środowiska społecznego Murowanej Gośliny pod kątem równości płci oraz przejawów dyskryminowania kobiet ze względu na płeć.

W ramach badania została przeprowadzona diagnoza środowiskowa polegająca na:

1. zebraniu i analizie danych statystycznych (GUS, gmina Murowana Goślina),
2. obserwacji grupy chłopaków z jednej klasy gimnazjalnej („trop w trop”),
3. przeprowadzeniu zogniskowanego wywiadu grupowego z nauczycielkami.

Wg danych GUS-u z 2009 roku miasto i gminę Murowana Goślina zamieszkiwało 16 233 osób, z czego 8 196 było kobiet (50,5%) oraz 8 037 mężczyzn (49,5%). Ważne pytanie: Czy nieco większa liczba mieszanek oznacza również, że podobne proporcje występują w zatrudnieniu na ważnych stanowiskach w instytucjach samorządowych? Smutna odpowiedź: Niestety nie, mężczyźni pełnią najważniejsze funkcje samorządowe oraz strategiczne stanowiska: burmistrza, wiceburmistrza, komendanta policji, komendanta straży pożarnej, wśród piętnastu radnych znalazło się tylko pięć kobiet (zjawisko segregacji poziomej i pionowej). Światło w tunelu: kolejną już kadencję zastępującą przewodniczącego Rady Miasta jest kobieta, a za finanse gminy odpowiada skarbniczka.

Obserwacja „trop w trop” męskiej części klasy 15-latków była przeprowadzona 11 marca 2011 roku. Był to dosyć problematyczny czas, ponieważ jeszcze nie umiły echa zajęć w ramach lekcji wychowawczej dotyczącej relacji między dziewczynami i chłopcami. Zajęcia przeprowadzone zostały ze względu na złe samopoczucie dziewczyn z klasy, które nie otrzymały żadnego upominku od męskiej części klasy z okazji Dnia Kobiet. Wspólna dyskusja pomogła nam ustalić pewne wnioski i kierunki do pracy nad poprawą relacji w klasie.

Obserwacja potwierdziła moje obawy, że męska część klasy, zwłaszcza dwóch chłopaków, dominuje nad dziewczętami. Potwierdziły się dwie wstępne hipotezy: „15-latkowie płci męskiej nie umieją konstruktywnie przekazywać informacji swoim rówieśniczkom” oraz „Męska część klasy dominuje na zajęciach, często nie dając szansy na wypowiedź dziewczynom”. Mało tego, wspomniani dwaj młodzi chłopcy narzucają własne zdanie i sposób bycia pozostałym chłopakom, którzy przyjmują podobny sposób zachowywania się w stosunku do dziewczyn. To właśnie oni wiodą prym na zajęciach, często podejmują decyzje w imieniu klasy bez konsultacji z żeńską częścią klasy, czasem wulgarnie odnoszą się do dziewczyn, nie potrafią z nimi rozmawiać.

Celem fokusu było zbadanie poglądów nauczycielek z gimnazjum na agresję chłopców w stosunku do nich, ale także w stosunku do koleżanek z klasy. Próbę zróżnicowano

ze względu na staż pracy. Podsumowując główne wyniki, grupa nauczycielek nie czuje się dyskryminowana w sposób bezpośredni w miejscu pracy. Jednak niektóre kobiety politykę oświatową burmistrza odbierają jako manifestację uprzywilejowanej pozycji mężczyzny. Pojawiały się także głosy, zwłaszcza wśród młodych nauczycielek, że czują się zagrożone agresją (głównie werbalną) młodych uczniów/chłopaków skierowaną bezpośrednio do nich.

Zaplanowany projekt „Z ręką na płótnie”

Projekt zostanie zrealizowany w roku szkolnym 2011/2012 (od września do października). Bezpośrednimi adresatami będą uczniowie Gimnazjum nr 1 im. Hipolita Cegielskiego w Murowanej Goślinie. Finał projektu odbędzie się 25 listopada, kiedy przypada Światowy Dzień na Rzecz Likwidacji Przemocy wobec Kobiet.

Pierwsze dwa miesiące będą przeznaczone na zajęcia warsztatowe dotyczące tematyki gender oraz przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć („gender box”, „sprawy domowe”, „droga do krainy równości”)¹. Zwieńczeniem warsztatów będzie happening przeprowadzony przez uczniów Gimnazjum nr 1 im. Hipolita Cegielskiego. Jego adresatami będą przede wszystkim radni miasta i gminy Murowana Goślina, policjanci z miejskiego komisariatu oraz strażacy z Ochotniczej Straży Pożarnej.

Działanie happeningowe będzie skoncentrowane wokół symbolicznego gestu mężczyzny – odbicia dłoni na białym płótnie. Dłoń stanie się ważnym motywem organizującym projekt. Nie będą to jednak dłonie, które krzywdzą. Nasz projekt stanie się lokalną kampanią społeczną, która poprzez pozytywny komunikat wzmocni postawę szacunku mężczyzny, mieszkańców Murowanej Gośliny wobec kobiet, mieszkank Murowanej Gośliny. Nie „zły dotyk”, hasło kampanii społecznej sprzed kilku lat², której celem było zapobieganie wykorzystywaniu seksualnemu dzieci, ale neutralna dłoń odcisnięta na materiale, stanie się symbolem niwelowania agresji mężczyzn wobec kobiet.

¹ Warsztaty zostaną przeprowadzone zgodnie ze wskazówkami zawartymi w publikacji Rady Europy pt. Kompas, Edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą, Warszawa 2005.

² Według badań WHO z 2001 roku 25% kobiet i 8% mężczyzn doświadcza wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie, [w:] <http://www.zlydotyk.pl/aktualnosci>, 28.02.2011.

Uwarunkowania prostytucji

Dorota Pawliszyn

Zatrudniona w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie, pracuje głównie w środowisku osób uzależnionych od środków psychoaktywnych i bezdomnych. Od ponad 10 lat jest pracownikiem terenowym programu Parasol Uliczny skierowanego do kobiet świadczących usługi seksualne na terenie Krakowa. Była również pracownikiem terenowym w programie wymiany igieł i strzykawek dla osób czynnie uzależnionych od narkotyków.

Tematem pracy są społeczne uwarunkowania prostytucji, w szczególności prostytucji ulicznej, we współczesnej Polsce. Wybór tematu pracy i problemu badawczego związany jest z pracą autorki w terenowym programie Parasol Uliczny Stowarzyszenia CPES PARASOL, w ramach którego oferowane jest wsparcie dla kobiet i mężczyzn świadczących usługi seksualne na ulicach Krakowa. Praca w środowisku kobiet świadczących usługi seksualne, mimo niekiedy długotrwałych problemów z finansowaniem programu Parasol Uliczny, trwa nieprzerwanie od 13 lat. Autorka, na przestrzeni ostatnich lat, zauważa zmiany w zjawisku ulicznej prostytucji kobiet oraz – w konsekwencji owych zmian – pojawienie się nowych potrzeb klientek programu. Dostrzeżona została konieczność zdiagnozowania potrzeb klientek i dostosowania charakteru oferowanego przez Parasol wsparcia do nowych potrzeb.

Problem badawczy, którym autorka zajęła się w pracy, to trudności i problemy w życiu kobiet świadczących usługi seksualne na ulicy oraz potrzeba stworzenia systemu specjalistycznego wsparcia. Głównym celem badawczym jest analiza problemów klientek Parasola Ulicznego oraz podjęcie refleksji nad potrzebą stworzenia systemu specjalistycznego wsparcia dla kobiet trudniących się uliczną prostytucją. Autorka chce zaznaczyć, że myśląc o wskazaniach do stworzenia systemu specjalistycznego wsparcia dla kobiet świadczących usługi seksualne, nie uważa, że celem powinno być wyciąganie kobiet z prostytucji. Za zasadne uznaje natomiast udzielenie różnego typu wsparcia, adekwatnego do potrzeb, w celu poprawy sytuacji życiowej kobiet trudniących się prostytucją, m.in. umożliwienie rezygnacji z pracy w seksbiznesie, jeśli taką decyzję same podejmą.

Podstawowym materiałem, który został przeanalizowany są raporty z dyżurów ulicznych programu Parasol Uliczny. Raport taki sporządzany jest po każdym odbytych dyżurze terenowym, przez jednego z dwóch biorących udział w dyżurze pracowników programu. Analizie poddano raporty dokumentujące działania programu wśród kobiet. Zebrane dane wstępnie potwierdzają, że w sferze prostytucji ulicznej mamy do czynienia ze stałym spadkiem dochodów ze sprzedaży usług seksualnych, a sytuacja finansowa części kobiet świadczących usługi seksualne, jak i ich rodzin, jest trudna. Należy jednak podkreślić, że konieczne jest lepsze rozeznanie sytuacji, zarówno co do skali zjawiska, jak i jego przyczyn i skutków.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że część kobiet podejmuje działania w celu znalezienia pracy poza seksbiznesem. Jednocześnie kobiety poszukują pracy głównie w niskopłatnych zawodach. Wskazuje to na potrzebę podniesienia kwalifikacji zawodowych oraz umiejętności wymaganych na aktualnym rynku pracy. Takie wsparcie wydaje się również

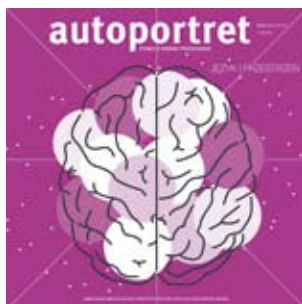
wskazane dla kobiet, które sygnalizowały konieczność powrotu do prostytucji ze względu na niskie dochody lub łączenie obu sposobów zarabkowania. Analiza raportów sugeruje, że kobiety zainteresowane podjęciem pracy poza seksbiznesem, rzadko korzystają z instytucji rynku pracy i programów skierowanych do osób bezrobotnych. Długi okres pozostawania poza rynkiem pracy dotyczy wielu klientek programu Parasol Uliczny, co może wskazywać na konieczność wsparcia w zakresie kompetencji społecznych, również potrzebnych na rynku pracy. Dodatkowo kobiety, które po długim czasie rezygnują z prostytucji i wracają na rynek pracy, wymagają niekiedy dodatkowego wsparcia w zmianach stylu funkcjonowania np. w zakresie zmiany godzin aktywności życiowych czy gospodarowania środkami finansowymi wypłacanymi raz w miesiącu. Jak wspomniano w podsumowaniu analizy, konieczne jest zbadanie, jakiego wsparcia w zakresie podnoszenia kwalifikacji i umiejętności zawodowych oczekują same kobiety. W analizowanych raportach zauważono, że istnieje grupa klientek, która mimo bardzo niskich dochodów z pracy seksualnej nadal wykonuje to zajęcie. Wskazuje to na inne niż finansowe czynniki trwania w prostytucji. Można to wiązać z brakiem możliwości lub umiejętności wyjścia poza sferę seksbiznesu, mimo że prostytucja przestała być opłacalnym zajęciem. Jednocześnie możemy mieć tu do czynienia z innymi czynnikami utrzymującymi niektóre kobiety w sferze ulicznej prostytucji, mimo braku finansowych korzyści. Może to oznaczać przymus prostytucji ze strony osób trzecich, ale bardziej prawdopodobnym czynnikiem może być uzależnienie od alkoholu.

Dotychczasowe badania wskazują uzasadnienie powołania stacjonarnej placówki, skupiającej specjalistów w zakresie pomocy psychologicznej, terapii uzależnień, pracy socjalnej, pomocy prawnej, doradztwa zawodowego czy oferującej wsparcie w zakresie podnoszenia kompetencji społecznych i zawodowych, potrzebnych na aktualnym rynku pracy. Powołanie systemu wsparcia, adresowanego specjalnie do kobiet pracujących w branży usług seksualnych, zmniejszałoby lęk przed sięganiem po potrzebne wsparcie, a fakt pracy w prostytucji nie tylko nie musiałby być ukrywany, ale przeciwnie, byłby stałym elementem diagnozowania problemów życiowych i wsparcia nakierowanego na ich rozwiązanie. Ustalenie zależności pomiędzy występującymi problemami życiowymi a prostytucją daje możliwość zaofiarowania wsparcia adekwatnego do występujących potrzeb. Jednocześnie, jak wskazano, zasadne jest pogłębienie wiedzy o problemach i potrzebach kobiet trudniących się uliczną prostytucją w Krakowie oraz poznanie ich opinii i oczekiwań względem planowanego dla nich wsparcia. Z tego względu ostatnią część pracy stanowi projekt badania sondażowe wśród kobiet świadczących usługi seksualnie – klientek programu Parasol Uliczny.

Kobiety w przestrzeni. Genderowy numer kwartalnika „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni”

Magdalena Petryna, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków

Absolwentka filologii polskiej oraz kulturoznawstwa ze specjalnością stosunki etniczne i migracje międzynarodowe UJ. Od września 2008 do stycznia 2010 redaktorka kwartalnika „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni”. Obecnie sekretarz redakcji kwartalnika „Herito”.

Celem projektu dyplomowego było przygotowanie numeru kwartalnika „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni” poświęconego odkrywaniu kobiet w przestrzeni¹. Ideą przewodnią jest spojrzenie na przestrzeń, której codziennie jesteśmy użytkownikami i użytkowniczkami z uwzględnieniem kategorii płci, a przede wszystkim relacji między płciami. Relacji, która uległa diametralnym przemianom podczas ostatnich niecałych dwóch stuleci. Podstawowe pytania brzmią zatem: czy kobiety mają swoje miejsce w otaczającej nas przestrzeni? Jak miejsce kobiet w społeczeństwie warunkuje ich ślady pozostawione w otoczeniu? Jakie było to miejsce kiedyś? Czy w otaczającej nas przestrzeni pozostają miejsca jeszcze nieodkryte? Uważne spojrzenie z takiej perspektywy na pozornie znane nam dziedzictwo, odsłania jego nieznane warstwy, a także skłania do głębszej refleksji nad współcześnie powstającą i funkcjonującą przestrzenią. Można powiedzieć, że dopiero odkrycie kobiet w szeroko rozumianej przestrzeni historycznej pozwala na rzeczywiste zbudowanie współczesnej przestrzeni dla kobiet. „Autoportret” ma do takiej właśnie refleksji inspirować.

Należy podkreślić, że „Autoportret” nie jest czasopismem naukowym, dlatego też nie prezentuje wyczerpujących analiz, publikowane w nim artykuły z założenia nie są pisane dyskursem naukowym, do minimum ogranicza się też przypisy. Ponadto każdy tematyczny numer nie ma stanowić gruntownej, szczegółowej prezentacji tematu. Poruszane zagadnienia są zbyt szerokie i pojemne, by było to możliwe w jednym numerze czasopisma. „Autoportret” stanowi wzajemnie uzupełniający się zbiór tekstów podkreślających wielo-

¹ Kwartalnik „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni” ukazuje się od 2002 roku i jest wydawany przez Małopolski Instytut Kultury, samorządową instytucję kultury Województwa Małopolskiego. Punktem wyjścia do rozważań prezentowanych na łamach czasopisma jest założenie, że otoczenie wywiera wpływ na człowieka a człowiek wpływa na swoje otoczenie. W kręgu zainteresowań pisma znajdują się związki architektury i polityki, wpływ nowych mediów na przestrzeń, dziedzictwo architektoniczne, język, za pomocą którego mówimy o przestrzeni, kreowanie tożsamości poprzez architekturę, przestrzeń codzienności. Poszczególne numery „Autoportretu” poświęcane są konkretnym, jednocześnie różnorodnym zagadnieniom związanym z szeroko rozumianą przestrzenią – ukazały się m.in.: Przestrzenie handlu. Przestrzenie starości, Przestrzenie zdrowia, Przestrzenie prywatne, Przestrzenie niczyje, Przestrzenie wirtualne, Przestrzenie kolonialne.

wymiarowość każdego z tematów. Co ważne, przestrzeń w tym kwartalniku jest ujmowana w perspektywie interdyscyplinarnej. Punkt widzenia nie jest ograniczony do architektury i urbanistyki, ale uwzględnia socjologię, antropologię, historię, teorię i historię literatury czy językoznawstwo. W efekcie powstaje wielowymiarowy obraz otaczającego nas świata, przestrzeni dosłownej ale także symbolicznej, niematerialnej, dotyczący każdego człowieka, nie tylko profesjonalistów, ponieważ każdy z nas codziennie funkcjonuje w konkretnej przestrzeni.

Niezrealizowany jeszcze numer poświęcony kobietom w przestrzeni został skonstruowany na tej samej zasadzie². Nie analizuje wyczerpująco jednego z aspektów obecności lub nieobecności kobiet w kulturze czy historii. Pokazuje raczej jakich obszarów genderowe myślenie może dotyczyć, w jakim kierunku taka refleksja może prowadzić. Zbudowany w ten sposób numer czasopisma ma szansę zainteresować i dotrzeć do większej liczby czytelników i czytelniczek. Ponadto takie zróżnicowanie oddaje w pewnym stopniu złożoność kategorii gender, co w sytuacji, gdy ktoś styka się z tą tematyką po raz pierwszy, jest istotne.

W numerze poświęconym kobietom znaczna część tekstów dotyczy fizycznie rozumianej przestrzeni. Niemniej jednak nie jest to jedyne podejście do tematu, obecne są również teksty poświęcone przestrzeniom niematerialnym, ale jednocześnie silnie wpływającym na sposób, w jaki postrzegamy świat i w nim funkcjonujemy. Elementem łączącym te dwie sfery jest artykuł otwierający ten numer „Autoportretu”, przypominający słynny esej Virginii Woolf zatytułowany „Własny pokój”. Pisarka dokonała w nim wnikliwej analizy nieobecności kobiet w świecie literatury i nauki, łącząc tę sytuację z brakiem odrębnej, prywatnej przestrzeni. Spojrzenie w przeszłość, które proponuje w swojej pracy Woolf jest niezwykle wartościowym posunięciem i przynosi bardzo wiele również dziś. Analiza znanej nam historii politycznej pokazuje, że na margines zostało wypchniętych mnóstwo miejsc, postaci, wydarzeń, związanych z historią kobiet. Swoistą odpowiedzią na to zjawisko jest rozwijająca się w USA i Europie Zachodniej, a od stosunkowo niedawna obecna w Polsce herstoria – jej założenia przybliży drugi artykuł.

Praca nad tworzeniem herstории zmusza natomiast do refleksji nad budowaniem przestrzeni dla historii kobiet we współczesnych realiach – w muzeach. Pytaniu czy potrzebne jest muzeum kobiet, a jeśli tak – jaką powinno mieć formę – poświęcony jest artykuł trzeci.

Podobnie jest w architekturze – spojrzenie w przeszłość inspirowane do refleksji nad sytuacją współczesną, nad uczestnictwem kobiet w projektowaniu przestrzeni oraz braniu obu płci pod uwagę w trakcie procesu projektowania. Czwarty artykuł jest poświęcony zarówno odkrywaniu ważnych dla historii architektury i dizajnu kobiet, jak i współczesnej sytuacji architektek.

Poszukiwanie kobiet w otaczającej nas przestrzeni dotyczy również współczesności i procesu kształtowania architektury. Odpowiedzią na wyraźny brak uczestnictwa kobiet w procesie kształtowania przestrzeni może być zastosowanie strategii gender mainstreaming w urbanistyce. Temu zagadnieniu jest poświęcony artykuł piąty.

W kolejnym artykule odchodzimy już od przestrzeni fizycznie rozumianej, by przyjrzeć się literaturze jako przestrzeni, w której również można zaobserwować obecność – lub nieobecność – kobiet. Założenia kobiecej, czy też feministycznej, lektury choć stają się coraz

bardziej znane, wciąż nie są popularne, warto więc o nich pisać. Uzupełnienie tego zagadnienia o pytanie o kobiece formy i język pisanie pozwala na inne, bardziej całościowe spojrzenie na literaturę jako przestrzeń, w której kobiety poszukują swojego miejsca.

Sferze niematerialnej – bo teologii katolickiej – jest także poświęcony ostatni artykuł w tym numerze „Autoportretu”. Tradycyjna teologia mówi o kobietach niewiele, przeznacza im miejsce podrzędne, marginalne i nie daje prawa głosu. Odpowiedzią na nią jest teologia feministyczna. Tekst przedstawia jej założenia i kierunki zmian, jakie wprowadza w chrześcijańskiej refleksji.

Uważne spojrzenie na tradycję, poszukiwanie w niej miejsca dla kobiet lub raczej poszukiwanie w jej ramach przestrzeni kobiet, nie tylko zmienia naszą recepcję przekazu, ale także zmienia perspektywę patrzenia na teraźniejszość i inicjuje zmiany. Dlatego jestem przekonana, że numer „Autoportretu” poświęcony kobietom w przestrzeni – tej istniejącej od wieków i tej, którą dopiero tworzymy jest potrzebną i ważną inspiracją.

Projekt jest również przykładem na to, jak zagadnienia związane ze społeczno-kulturową tożsamością płci można włączyć w pracę pozornie z tymi obszarami nie związaną. Mam nadzieję, że może być również zachętą do spojrzenia poprzez „genderowy filtr” na różnorodne aktywności podejmowane na polu szeroko rozumianej kultury.

Aktywna Jesień

Jolanta Radecka, kierowniczka Ośrodka Pomocy Społecznej w Babicach

Kierowniczka Ośrodka Pomocy Społecznej w Babicach. W swojej pracy szczególny nacisk kładzie na integrację społeczną grup zagrożonych wykluczeniem. Stara się oddziaływać na całą społeczność, tak aby poprzez tworzenie ruchów samopomocowych i relacje interpersonalne powstawał system wsparcia dla osób potrzebujących.

Starzenie się jest naturalnym etapem życia człowieka. Starość może być postrzegana jako okres schyłku życia, pełen niemocy i bierności, lecz także może to być „złota jesień” – czas rozwoju pasji, zainteresowań, aktywności społecznej. Jestem kierownikiem Ośrodka Pomocy Społecznej i dlatego w swojej pracy chcę zwrócić uwagę na to jak ważne jest kompleksowe podejście służb społecznych do problemów seniorów zamieszkających w środowisku wiejskim. Kobiety zamieszkałe na wsi często doświadczają dyskryminacji wielokrotnej: jako kobiety wtłaczane siłą stereotypów w rolę gospodyni domowej – kury domowej jako osoby stare – spychane na boczny tor życia społecznego, bezużyteczne i niepotrzebne, obciążające społeczeństwo wydatkami w związku z koniecznością zapewnienia im opieki jako mieszkanki terenów wiejskich doświadczają negatywnych konsekwencji różnic rozwojowych pomiędzy terenami miejskimi i wiejskimi oraz gorszych szans życiowych.

Badania pokazują, że osoby starsze są grupą szczególnie narażoną na przemoc (fizyczną, ekonomiczną, a nawet seksualną). Któż z nas nie spotkał się ze stereotypem „starej baby”: głupiej, wrednej, wścibskiej, przesadnie religijnej i, co więcej, nie dbającej o higienę, że nie wspomnę o znanych wszystkim „moherach”. W swojej pracy bardzo często spotykam się z tym stereotypem, dlatego postanowiłam sprawdzić czy faktycznie seniorki to „kury domowe i mohery”, czy może wręcz przeciwnie, że jest to grupa o dużym potencjale, posiadająca bogate doświadczenie życiowe, różnorodne umiejętności, dysponująca wolnym czasem i gotowością dzielenia się nim z innymi.

Celem moich badań było poznanie potrzeb seniorów w zakresie aktywności społecznej i znalezienie odpowiedzi na pytania: Jakie obowiązki zajmują seniorkom najwięcej czasu? Czy mają czas wolny i jak go spędzają? Czy są zainteresowane rozwijaniem zainteresowań? Czy chcą podejmować działalność społeczną? Jeśli tak, to na jakie przeszkody napotykają? Czy istnieje potrzeba instytucjonalnego wspierania aktywności seniorów?

Ze względu na problematykę badań wybrałam jakościową metodę badawczą, pogłębiły wywiad indywidualny, ponieważ ta technika umożliwia dogłębne zbadanie subiektywnych doświadczeń seniorów. Badania przeprowadzono w styczniu b.r. na terenie gminy Babice. Jest to gmina wiejska położona w północno-zachodniej części województwa małopolskiego, w powiecie chrzanowskim. Babice mają 8898 mieszkańców, w tym 1036 kobiet powyżej 60 roku życia i 529 mężczyzn powyżej 65 lat.

Badania zostały przeprowadzone z sześcioma seniorkami zamieszkałymi na terenie gminy wiejskiej Babice, w wieku 66 – 72 lata.

	Wiek	Źródło utrzymania	Stan cywilny	Osoby wspólnie zamieszkujące	Wykształcenie
Seniorka A	66	emerytura KRUS	mężatka	wspólnie z mężem	podstawowe
Seniorka B	68	na utrzymaniu męża, brak własnego dochodu	mężatka	wspólnie z mężem, synem, synową i dwójgim wnucząt	podstawowe
Seniorka C	69	emerytura ZUS	mężatka	wspólnie z mężem i matką	średnie
Seniorka D	70	renta rodzinna	wdowa	zamieszkuje sama	podstawowe
Seniorka E	71	emerytura ZUS	wdowa	wspólnie z córką i zięciem	podstawowe
Seniorka F	72	emerytura KRUS	wdowa	wspólnie z synem (syn nie pracuje)	podstawowe

Źródło: opracowanie własne

Analiza źródeł utrzymania badanych senierek wskazuje, że tylko dwie z nich wypracowały własną emeryturę, dwie mają emerytury KRUS (relatywnie niższe niż emerytury z ZUS, ze względu na niższe składki opłacane przez rolników), jedna utrzymuje się z renty rodzinnej po zmarłym mężu, jedna pozostaje na utrzymaniu męża. Analizując te dane w kontekście stereotypów płci i zjawiska feminizacji biedy, można uznać, że dwie respondentki, które nie wypracowały własnej emerytury, są przykładem potwierdzającym jedną z przesłanek zjawiska feminizacji biedy, mówiącą, że kobiety częściej wykonują nieodpłatne prace domowe i funkcjonując w tradycyjnym modelu rodziny, gdzie mąż pracuje, a kobieta zajmuje się prowadzeniem domu, nie zostają objęte zabezpieczeniem przed biedą na starość.

Tradycyjny model rodziny, przypisujący kobiecie rolę „gospodyni domowej” skutkuje też tym, że kobietom ogranicza się prawo do edukacji, co widoczne jest w strukturze wykształcenia – tylko jedna z respondentek ma wykształcenie wyższe niż podstawowe.

Do biedy wśród kobiet przyczynia się także powszechna, zwłaszcza w środowisku wiejskim, społeczna akceptacja stylu życia „niebieskich ptaków”, czyli niepracujących mężczyzn utrzymywanych przez kobiety – żony i matki, które pokrywają nie tylko koszty ich codziennego utrzymania, ale także wydatki na papierosy i alkohol; ten przypadek dotyczy jednej z respondentek, utrzymującej dorosłego syna, który nadużywa alkoholu i ma problemy z utrzymaniem stałej pracy.

Stan cywilny badanych respondentek potwierdza zjawisko nadumieralności mężczyzn, zauważamy, iż połowę badanych kobiet stanowią wdowy.

Jak pokazują badania, codzienne obowiązki senierek to gotowanie, pranie, sprzątanie, zakupy, dbanie o czystość w domu i obejściu, opieka nad wnukami czy ewentualnie swoimi

starymi, schorowanymi rodzicami. Stereotypowy podział ról w gospodarstwie domowym funkcjonuje bardzo mocno w świadomości respondentek, jest tak mocno zinternalizowany, że utożsamiają się z nim i nie kwestionują go, przekazują stereotypowe wzorce swoim dzieciom.

Z czynności codziennych, które przez wielu z nas mogą być postrzegane jako prozaiczne, nudne i czasochłonne, seniorki potrafią uczynić swój atut. Najlepsze pierogi, najlepsze rosół z domowym makaronem, tradycyjne przepisy na kompoty i konfitury... to domena seniorek! Seniorki są dumne, że mogą przygotować niedzielny obiad dla całej rodziny czy jakieś wyjątkowe danie. Stereotypową okazała się teza, że seniorki zamieszkałe w środowisku wiejskim poświęcają dużo czasu na pracę na roli. Spośród przebadanych respondentek, żadna nie wymieniła pracy na roli jako głównego zajęcia.

Badania wykazały, że seniorki posiadają wolny czas i pragną spędzać go aktywnie, chcą rozwijać się intelektualnie jak również dzielić się wolnym czasem z innymi. Praca społeczna może stać się antidotum na samotność czy poczucie bycia już niepotrzebnym. Okazuje się, że słowo „wolontariat” jest znane badanym respondentkom. Kilka lat temu na terenie wsi organizowana była akcja „Pomocna dłoń”, w której uczestniczyła głównie młodzież szkolna, ale także osoby starsze. Wtedy seniorki specjalizujące się w robótkach ręcznych zaczęły w szkole uczyć młodzież odchodzących do lamusa technik, zajęcia te odbywają się corocznie i cieszą się powodzeniem wśród młodzieży. Połowa respondentek aktywnie pracuje w Parafialnym Kole Charytatywnym, gdzie pomagają w wydawaniu żywności i odzieży dla osób ubogich, odwiedzają osoby obłożnie chore.

Na jakie przeszkody napotykały seniorki? Wszystkie ankietowane seniorki twierdziły, że ich dochody są niskie i nie wystarczają na zaspokojenie codziennych potrzeb, podkreślały konieczność ponoszenia wydatków na leczenie oraz duże opłaty za prąd i zakup węgla na zimę. Pamiętajmy, że kobiety funkcjonują w tradycyjnym modelu rodziny, gdzie mąż pracuje a żona zajmuje się prowadzeniem domu, nie zostają objęte zabezpieczeniem przed biedą na starość. Renty i emerytury rolnicze są o wiele mniejsze niż ZUS-owskie.

Seniorki to grupa szczególnie narażona na brak dostępu do informacji oraz poradnictwa. Nie znają, nie nadążają za zmieniającymi się przepisami prawnymi. Myślę, że powszechnie znanym faktem, nie wymagającym szczegółowego omawiania, jest wykluczenie cyfrowe seniorek – nieumiejętność obsługi komputera, a także często brak umiejętności korzystania z bankomatu, nowoczesnych automatów do sprzedaży biletów, obsługi aparatu fotograficznego i kamery, czy nawet telefonów komórkowych. Tylko jedna z badanych respondentek podała, że potrafi obsługiwać w stopniu podstawowym komputer, tylko dwie respondentki czytają czasopisma, gazety, książki (w dodatku częściej pożyczają je niż kupują za własne środki). Żadna z badanych seniorek nigdy nie rozliczała samodzielnie deklaracji podatkowych, tylko jedna z nich samodzielnie wypełniła wniosek do ZUS o emeryturę. Respondentki zgodnie stwierdzały, że nie lubią załatwiać spraw urzędowych i nie znają się na nich. W razie potrzeby proszą o pomoc młodszych członków rodziny, sąsiadów albo znających się na rzeczy sąsiadów.

Bardzo lubianą przez wszystkie seniorki formą aktywności są wycieczki, połączone ze zwiedzaniem zabytkowych miast lub atrakcyjnych przyrodniczo zakątków, wyjazdy do kina, teatru. Niestety, z dużą nieufnością a nawet niechęcią respondentki odnosiły się do możliwości uprawiania dostosowanego do wieku aerobiku, jogi, nordic-walking czy kursu tańca

towarzyskiego. Uzasadniały to złym stanem zdrowia, brakiem takich potrzeb, brakiem nawyków do uprawiania sportu. Jednakże między wierszami można domyślać się, że dużą rolę odgrywać może tutaj stereotypowe myślenie na temat wzorców aktywności fizycznej senierek na wsi. Uprawianie różnego rodzaju sportów seniorki uważają za stosowne dla młodszych grup wiekowych. A skoro już mówimy o aktywności fizycznej okazuje się, że niezależnie od wieku... najpopularniejszym na wsi środkiem komunikacji jest rower! Cieszy się on niesłabnącą popularnością z uwagi na duże przestrzenne rozproszenie wsi i nieregularną komunikację. Pamiętajmy, że seniorki, nawet jeśli posiadają samochód, nie posiadają prawa jazdy!

Wyniki badań są niezwykle optymistyczne. Wypowiedzi senierek świadczą o tym, że w jesieni życia chcą nadal być aktywne, przydatne dla innych, dzielić się swym doświadczeniem, umiejętnościami, pasjami. Praca społeczna może stać się antidotum na samotność czy poczucie bycia już niepotrzebnym. Seniorki poszukują przestrzeni do aktywności i samorealizacji, rozwijania pasji i zainteresowań. Powyższe fakty jednoznacznie wskazują, że istnieje potrzeba instytucjonalnego wspierania aktywności senierek. Podkreślały to też wszystkie badane respondentki.

Niestety, wypowiedzi respondentek potwierdziły, że w środowisku lokalnym brak jest organizacji oferujących im możliwość rozwijania zainteresowań. Jedyne organizacje działające na terenie gminy to Koło Gospodyń Wiejskich, Parafialne Koło Charytatywne. Organizacje te, niewątpliwie prowadząc działalność bardzo pożądaną społecznie, nie dają jednak seniorkom możliwości wszechstronnego rozwoju.

W tej sytuacji rolę instytucji wiodącej w środowisku lokalnym może odegrać Ośrodek Pomocy Społecznej, który może być organizatorem np. Klubu Senierek, czyli miejsca spotkań i twórczej aktywizacji społecznej. Równocześnie pozwoli to na zmianę sposobu postrzegania tej instytucji przez seniorki, gdyż kojarzą ją negatywnie, z rozdawaniem zasiłków osobom, które nie potrafią nimi właściwie gospodarować. Duże znaczenie odgrywa też umiejętnie prowadzona praca socjalna z seniorkami, dostosowana do ich problemów wiekowych. Kształtowanie w świadomości społeczeństwa pozytywnego obrazu starości powinno stanowić ważny element polityki społecznej.

Aktywna jesień to projekt Ośrodka Pomocy Społecznej zakładający zwiększenie aktywności społecznej, poznawczej, nabycie umiejętności korzystania z komputera i internetu, podniesienie umiejętności komunikacji interpersonalnej oraz wiedzy o otaczającym świecie. Dla uczestniczących w nim senierek przewidziano poradnictwo psychologiczne (grupowy trening umiejętności psychospołecznych oraz indywidualne konsultacje). W programie poradnictwa uwzględnione zostaną treści dotyczące barier równości płci i stereotypów postrzegania płci, szczególnie w środowisku wiejskim w celu zwiększenia wiedzy uczestników i zwalczania tych nierówności. Seniorki uczestniczyć będą w warsztatach kompetencji społecznych i autoprezentacji („Jak kształtować swój wizerunek zewnętrzny”, „Zasady zdrowego żywienia”, „Prawo na co dzień”, „Najczęstsze choroby kobiet i mężczyzn seniorów, profilaktyka i leczenie”). Zostanie utworzony „Klub czytelniczki i czytelnika” obejmujący m.in.: zajęcia z bibliotekarzem popularyzujące czytelnictwo literatury pięknej, prasy i książki, instruktaż podstawowej obsługi komputera i umiejętności korzystania z internetu, wyjazdy integracyjno-edukacyjne, pogadanki, na które zapraszani będą goście, spotkania integracyjne „Dni senierek i seniorów” we wszystkich sołectwach gminy.

Obalanie stereotypów. Miasto dzieciaków odwrótniaków – zabawa w odwrócone role płciowe

Urszula Stosio, nauczycielka w Szkole Podstawowej nr 134 w Krakowie

Ukończyła lingwistykę stosowaną na Uniwersytecie Warszawskim. Szerzy świadomość genderową przede wszystkim w szkole podstawowej, gdzie uczy języka angielskiego. Aktywnie koncertuje (na gitarze) w Polsce i zagranicą.

Projekt skierowany jest do uczniów szkoły podstawowej, w której pracuję jako nauczycielka języka angielskiego od 7 lat. Dzięki temu doświadczeniu miałam wystarczająco wiele czasu, aby zaobserwować jak bardzo myślenie już siedmioletnich dzieci jest uwikłane w stereotypy i związane z funkcjonowaniem w naszym społeczeństwie płci społeczno-kulturowej. Celem warsztatów i zajęć będzie pokazanie uczniom i uczennicom, że „na co dzień odgrywają pewnego rodzaju role przypisane ich płci” oraz, że role te można postrzegać i odgrywać inaczej niż się ogólnie przyjmuje. Poprzez zabawę uczniowie i uczennice będą wchodzić w nowe dla nich role płciowe i dzielić się wrażeniami i spostrzeżeniami wyniesionymi z tej zabawy. Warsztaty będą dotyczyć takich tematów jak:

- wchodzenie w role osób wykonujących zawody tradycyjnie nie kojarzone z określonymi płciami (pan przedszkolan, pan sekretarek, pani prezeska firmy, pani maklerka giełdowa, pani górniczka itp.)

- wchodzenie w „nietypowe” role płciowe, które „odgrywamy” w domu (ciepły i opiekuńczy tata dbający o emocjonalny rozwój swoich dzieci, utrzymująca rodzinę i podejmująca strategiczne decyzje mama)

- selekcjonowanie form zabawy oraz rekwizytów (zabawek, miejsc, strojów, kolorowych gadżetów, przyborów szkolnych...) tradycyjnie nie kojarzonych z konkretną płcią.

Tematem przewodnim warsztatów będzie stworzenie miasta w szkole: Miasta Dzieciaków Odwrótniaków. W mieście tym będą mieszkać grupy dzieci „wchodzące w rolę” uważane za odwrótne od tradycyjnych ról płciowych funkcjonujących w polskim społeczeństwie. Tak więc, w trakcie zajęć w sferze zawodowej chłopcy będą przejmować role osób sprzątających i nauczycielek przedszkolnych (zawody zaliczane do tzw. pink collar workers), a dziewczynki prezesów i dyrektorów (tzw. white collar workers).

W części dotyczącej życia rodzinnego chłopcy będą opiekować się dziećmi i gotować, a dziewczynki wychodzić codziennie do pracy i utrzymywać gospodarstwo domowe.

W części „zabawkowej” wszystkie samochody i maszyny należeć będą do dziewcząt, a lalki, ubranka i kuchenki – do chłopców.

Warsztaty będą przeprowadzane w ramach zajęć z języka angielskiego, co jest ich dodatkowym atutem. Nauka nazw zawodów, dialogi w domu oraz nazwy zabawek i czynności wykonywanych z ich pomocą jest częścią programu nauczania.

Spodziewane rezultaty tych warsztatów to uświadomienie uczniom i uczennicom, iż na co dzień odgrywają pewne role, narzucone im w „niewidzialny sposób” przez otoczenie, które wcale nie muszą być najatrakcyjniejszą formą realizowania własnego człowieczeństwa. Warsztat ma na celu również umożliwienie uczniom i uczennicom wczucie się w role „innych” (w tym przypadku przedstawicielki i przedstawicieli płci przeciwnej) oraz refleksję nad kwestią czy zawsze trzeba i warto zachowywać się jak przedstawicielka/przedstawiciel określonej płci.

Projekt, który został stworzony dla uczniów i uczennic SP nr 134 w Krakowie ma na celu podjęcie próby wprowadzenia do tradycyjnej socjalizacji do pełnienia ról związanych z płcią, elementów otwierających dzieci na nowe doświadczenia w tym zakresie. Założeniem jest wprowadzenie pewnego dysonansu w ich sposób postrzegania świata. Zjawiska kulturowe, które obserwują i w których dorastają, mogą poprzez ten projekt, w formie zabawy, zostać zakwestionowane i poddane bardziej świadomej refleksji. Jako że role płciowe, które tradycyjnie są przypisywane mężczyznom i kobietom, będą przydzielane dzieciom podczas warsztatów odwrotnie do ich płci, to być może pozwoli im na większe zdystansowanie się do odgrywanych ról płciowych. Młode pokolenie wychodzące ze szkoły podstawowej może być tym, które w gimnazjum, w liceum, na studiach i na swojej drodze zawodowej zapoczątkuje zmiany mogące trwale zmienić nasze społeczeństwo. Kwestie genderowe, pomimo ich błyskotliwej kariery na Zachodzie, w Polsce wciąż są spychane na margines. Młode pokolenie, sukcesywnie zaznajamiane z kwestiami genderowymi w procesie kształcenia, ma szansę to stopniowo zmieniać.

Menedżerka sukcesu 2011. Szanse i ograniczenia kariery zawodowej kobiet w Polsce

Karolina Szymańska-Migut

Specjalistka ds. komunikacji, socjolożka, filmoznawczyni. Na co dzień pracuje w agencji public relations PUBLINK, w której realizuje zarówno projekty dotyczące kobiet, jak i np. branży budowlanej. „Po godzinach” wiceprezesa Fundacji My Babobab i koordynatorka ds. komunikacji w Fundacji POMPKA.

Praca stanowi opis projektu społeczno-badawczego „Menedżerka 2011. Szanse i ograniczenia kariery kobiet w Polsce, przeprowadzonego wśród kobiet pracujących na stanowiskach zarządczych”. Projekt został zrealizowany w okresie luty 2010 – luty 2011 przez 5 organizacji partnerskich, tworzących Zespół Projektowy: PWNNet – Polish Professional Women

Network (kobieca sieć networkingowa, inicjator powstania projektu), Deininger Consulting (doradztwo personalne), Publink (public relations), PwC (usługi doradcze) oraz White&Case (kancelaria prawnicza). Praca nad działaniami związanymi z projektem należała do działań społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) każdego z Partnerów.

Autorka niniejszej pracy, jako przedstawicielka jednego z Partnerów projektu (Publink), była bezpośrednio zaangażowana w całość trwania projektu: od prac koncepcyjnych nad pomysłem na badanie, konstruowania ankiety (współautorstwo) i scenariusza wywiadów pogłębionych, po pracę nad raportem z badań i redakcję raportu.

Celem projektu było poznanie doświadczeń i opinii Polek pełniących wysokie funkcje menedżerskie na temat awansu zawodowego kobiet w biznesie. Badanie składało się z dwóch części: kwestionariusza ankietowego wypełnianego anonimowo w internecie oraz wywiadów pogłębionych z sześcioma menedżerkami, pełniącymi najwyższe funkcje kierownicze (ze względu na ograniczony zakres pracy zostaną omówione tylko badania ilościowe). Ankieta została rozesłana do 620 kobiet z całej Polski posiadających kilkuletnie doświadczenie menedżerskie, pracujących w różnych sektorach gospodarki. Ostatecznie w badaniu wzięły udział 193 menedżerki¹. Przyjęte metody doboru próby nie zapewniają reprezentatywności wyników, niemniej jednak gwarantują, że w badaniu wzięły udział tylko te kobiety, których wiedza i profesjonalne doświadczenie ściśle odpowiadają postawionym celom badawczym. Możemy więc ostrożnie założyć, że uzyskane wyniki przedstawiają rzetelny obraz wyzwań stojących przed polskimi menedżerkami i ich karierą zawodową.

Badanie wskazuje na ważne kwestie związane z położeniem kobiet i ich awansem zawodowym. Co ważne, wyniki okazują się spójne wewnętrznie oraz zgodne z wnioskami wcześniejszych analiz dotyczących sytuacji kobiet w Polsce.

¹ Diagnoza sytuacji została przeprowadzona w oparciu o próbę celową (arbitralną). Nie zastosowano probabilistycznego doboru próby ze względu na brak dostępności danych na temat wszystkich przedsiębiorstw z sektora prywatnego w Polsce, zatrudniających kobiety na stanowiskach menedżerskich. Respondentki zostały wybrane do badania ankietowego na podstawie 3 podstawowych kryteriów: płci (kobieta), zajmowanego stanowiska (poziom zarządczy) i miejsca zatrudnienia (sektor prywatny).

1. Za indywidualny sukces uznawana jest równowaga pomiędzy pracą a życiem prywatnym i jednocześnie samorealizacja w pracy. Grupa badanych menedżerek odzwierciedla hierarchię wartości typową dla swojej grupy społecznej – osób wykształconych, mieszkających w mieście, z wyższym niż średni poziomem dochodów.
2. Taka definicja sukcesu wydaje się wynikać z realnie odczuwanych wyzwań. Najważniejszą trudnością w awansie zawodowym doświadczaną przez badane menedżerki – będące w większości matkami – jest trudność w godzeniu obowiązków zawodowych i rodzinnych. Co równie ważne, bez względu na posiadanie lub nieposiadanie dzieci, respondentki jednogłośnie wskazują na obciążenie obowiązkami rodzinnymi jako najważniejszą przyczynę małej liczby kobiet na stanowiskach kierowniczych. Warto podkreślić, że badane ujmują to zagadnienie szeroko, to znaczy rozpoznają też sytuacje, w której kobiety same podejmują decyzję o rezygnacji z kariery zawodowej ze względu na wysokie koszty godzenia obydwu sfer, jak również to, że wpływ na takie wybory ma m.in. konserwatywne wychowanie w dzieciństwie oraz nierówne role społeczne przypisywane kobietom i mężczyznom.
3. Menedżerki doświadczają i są świadome zjawiska dyskryminacji w firmach, wynikającego przede wszystkim z funkcjonowania stereotypów płci i uprzedzeń wobec kobiet. Respondentki doświadczyły lub znają osobiście przypadki stosowania odmiennych standardów oceny pracy kobiet i mężczyzn, nierównego wynagradzania czy pomijania przy awansach. Badane doświadczają zjawiska „szklanego sufitu” i zauważają, że brakuje modeli kobiet na najwyższych stanowiskach w biznesie.
4. Menedżerki „pracują” na swój awans w tych obszarach, na które mają wpływ, to znaczy są silne, wytrwałe i konsekwentne, podwyższają swoje kwalifikacje i starają się maksymalnie wykorzystać doświadczenie z miejsca pracy. Dodatkowo przywiązują wagę do analizy własnych kompetencji oraz budowania sieci kontaktów. Wydaje się więc, że badane robią „wszystko, co w ich mocy”, aby rozwijać karierę zawodową. Niestety, czynniki, które ostatecznie o niej przesądzają, znajdują się poza ich sprawczością. W związku z tym, badane menedżerki zdecydowanie wskazują na potrzebne im narzędzia. Ze strony pracodawców oczekują elastycznych form zatrudnienia oraz zapewnienia, że będą równo traktowane bez względu na swoją płć. Polityka rządu powinna zaś wspierać elastyczność form pracy, zapewnić dostęp do żłobków i przedszkoli oraz promować długofalowe zmiany, np. w systemie edukacji, związane z równymi rolami kobiet i mężczyzn. Należy podkreślić, że wśród badanych istnieje bardzo wysoka świadomość tego, że dostępne instrumenty prawne związane z równym traktowaniem nie wystarczą, aby kobiety miały równe szanse awansu w biznesie.
5. Badane widzą konieczność wzajemnego wspierania się kobiet w karierze zawodowej. Solidarność kobiet w biznesie, nawet jeśli istnieje, uznawana jest za niewystarczającą. Działalność w organizacjach biznesowych, w tym zrzeszających wyłącznie kobiety, stwarza możliwości rozwoju umiejętności zawodowych i wzmacnia wewnętrzną siłę menedżerek.

Raport „Menedżerka sukcesu 2011” można bezpłatnie pobrać ze strony internetowej www.pwnet.pl (zakładka Raporty).

Kobiety w polityce lokalnej na przykładzie Rady Powiatu Pruszkowskiego

Małgorzata Wojtczak-Wałachowska

Absolwentka administracji i politologii na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Studia wyższe uzupełniła podyplomowymi studiami z obszarów: administrowania funduszami unijnymi (AGH, 2009) oraz społeczno-kulturowej tożsamości płci (UJ, 2011). Uczestniczka seminariów doktoranckich z zakresu nauk prawnych. Obecnie zatrudniona w Biurze Projektów Europejskich UKSW w Warszawie. Zajmuje się aplikowaniem o środki zewnętrzne na dofinansowanie projektów miękkich. Zainteresowania: funkcjonowanie organizacji pozarządowych, równość szans kobiet i mężczyzn, postępowanie administracyjne.

Praca dyplomowa „Kobiety w polityce lokalnej na przykładzie Rady Powiatu Pruszkowskiego” została napisana pod kierunkiem dr Zofii Łapniewskiej. Przedstawiona została aktywność polityczna kobiet na szczeblu samorządowym powiatu pruszkowskiego w latach 1998 – 2010. Problemem badawczym jest przyczyna niskiej aktywności młodych kobiet w polityce lokalnej powiatu pruszkowskiego. Wskaźnik kobiet kandydujących na stanowisko radnych do Rady Powiatu Pruszkowskiego w wyborach samorządowych w 2010 r. wynosił 33,33 % i był większy niż wskaźnik kandydujących kobiet w woj. mazowieckim, który wynosił 29,72% (w skali kraju wskaźnik ten wynosił 28,58%). Pomimo tak wysokiego wskaźnika kobiet kandydujących do Rady Powiatu Pruszkowskiego niepokojąca jest tendencja angażowania się w politykę lokalną jedynie jednej grupy kobiet. Są to kobiety powyżej 40 roku życia, które to zazwyczaj pełnią funkcję radnych przez kilka kadencji.

Analiza wyników wyborczych Rady Powiatu Pruszkowskiego, w szczególności od II do IV kadencji, pokazuje tendencyjność co do wybieranych kobiet. Pierwszą cechą pokazującą tendencyjność jest wiek kandydatek: w powiecie pruszkowskim najwięcej kobiet radnych jest w wieku powyżej 40 lat. Drugą cechą jest zawód: najwięcej kobiet radnych wykonuje zawód lekarki, nauczycielki oraz urzędniczki, czyli tzw. zawody zaufania publicznego. Co więcej, kobiety wybrane do Rady Powiatu Pruszkowskiego zamieszkują bądź prowadzą swoją działalność zawodową na terytorium okręgów wyborczych, z których startowały. Tym samym ich nazwiska są znane w lokalnym środowisku. Kandydatki te wybierane są także mimo dalekich miejsc na listach wyborczych. Większość wyborców głosuje na konkretną osobę, a nie na listę partyjną. Potwierdziła to jedna z respondentek, która została wybrana do Rady mimo bardzo dalekiego miejsca na liście. Status materialny oraz uporządkowana sytuacja rodzinna pozwoliły tym kobietom pełnić funkcje publiczne.

Dla potrzeb pracy w lutym 2011 zostały przeprowadzone badania jakościowe, tj. wywiady pogłębione, z kobietami radnymi obecnej kadencji. Respondentki wskazały jako najczęstsze przyczyny niskiego zaangażowania młodych kobiet w politykę lokalną obowiązki rodzinne i zawodowe ciążyące na kobietach, brak wiary w swoje możliwości oraz panujący

stereotyp wśród społeczności lokalnej (głównie wśród starszego pokolenia, w tym najczęściej wśród mężczyzn), że kobiety nie nadają się do polityki. Zasadniczą kwestią jest sama istota sprawowania władzy przez kobiety. Dlaczego jest to takie ważne? Na pierwszym miejscu wysuwa się tu zasada sprawiedliwości, zgodnie z którą kobiety i mężczyźni powinni mieć realnie równy dostęp do wysokich urzędów. Po drugie, kobiety wiedzą lepiej jak reprezentować swoje interesy. Po trzecie zaś kobiety i mężczyźni posiadają odmienne doświadczenia, które powodują, że reprezentacja kobiet konieczna jest dla uwzględnienia punktu widzenia kobiet w trakcie podejmowania decyzji, a także w ustawodawstwie¹.

Zdiagnozowanym zagrożeniem dla lokalnej polityki powiatu pruszkowskiego jest „wymieranie” pokolenia działaczek, które pełnią dziś funkcje radnych. Bierze się ono z faktu, iż w Radzie z kadencji na kadencję zasiadają w dużym stopniu te same kobiety, z opisanej powyżej grupy kobiet. Niewątpliwie tak zdiagnozowany problem przełoży się w najbliższych wyborach samorządowych na brak odpowiednich kandydatek wśród lokalnych działaczy partyjnych. Spowodować to może pogorszenie wskaźnika reprezentacji kobiet na szczeblu władz lokalnych powiatu pruszkowskiego.

W celu lepszego zilustrowania sytuacji lokalnych kobiet - radnych Rady Powiatu Pruszkowskiego autorka sporządziła zestawienie ich mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń w pełnieniu przez nie funkcji publicznych.

Tabela nr 1. ANALIZA SWOT – kobiety pełniące funkcje radnych w Radzie Powiatu Pruszkowskiego

Mocne strony	Słabe strony
doświadczenie w pełnieniu obowiązków wyrobione kontakty znajomość relacji z innymi decydentami rozpoznawalność w lokalnym środowisku działanie na rzecz społeczności lokalnej a nie dla kariery politycznej zaufanie wyborców	ryzyko zastołości w poglądach partyjność
Szanse	Zagrożenia
ponowne pełnienie funkcji radnej sytuacja polityczna partii, którą reprezentuje radna (umacnianie się pozycji partii) zmieniająca się sytuacja ustawodawcza dla kobiet – wprowadzenie ustawy o parytetach spowoduje większą reprezentację kobiet w Radzie	nie wybranie tej samej kobiety w kolejnych wyborach ze względu na złe wypełnianie obowiązków sytuacja polityczna partii, którą reprezentuje radna (osłabianie się pozycji partii) zmieniająca się sytuacja ustawodawcza dla kobiet – wprowadzenie ustawy o parytetach spowoduje przymusowe kandydowanie kobiet, które będą nieprzygotowane do pełnienia funkcji radnej

Źródło: opracowanie własne

¹ M. Fuszara, Udział kobiet we władzy, w: Kobiety w Polsce w latach 90. Raport Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2000, s. 41.

W obliczu takich warunków i potrzeb społeczeństwa lokalnego powiatu pruszkowskiego proponuję wprowadzić projekt zaradczy, którego celem będzie przygotowanie co najmniej 75 kobiet w wieku do 40 roku życia do pełnienia funkcji radnych powiatu pruszkowskiego w najbliższej kadencji, tj. 2012 – 2014 poprzez metody warsztatowe oraz ICT. Wartość szacunkowa projektu wynosi 430 tys. PLN.

Warto pamiętać, iż w związku ze zmianami w ustawodawstwie polskim, od nadchodzących wyborów samorządowych został wprowadzony obowiązek wystawienia co najmniej 35% kobiet na listach wyborczych. Jest to doskonała okazja do zaangażowania kobiet z młodego pokolenia do partycypacji w życiu publicznym. Zauważa się więc, iż obecna sytuacja polityczna sprzyja kobietom. Opinia publiczna ma dosyć agresji i walki w polityce. Kobiety są postrzegane jako szukające kompromisów, budujące porozumienia, skupiające się na konkretnych sprawach, a nie na sporach ideologicznych. Wszelkie działania mobilizujące i zachęcające kobiety do aktywności w życiu politycznym na najniższym szczeblu polityki są wysoce pożądane. Im większe będą zdobywały doświadczenie, tym chętniej i odważniej będą uczestniczyły we władzy na wyższych szczeblach.

Tytuły innych projektów zrealizowanych w ramach studiów

1. Przewodnik po świadczeniach rodzinnych, Janina Kowalska
2. Przewodnik po świadczeniach alimentacyjnych w Polsce – „Alimentacyjne ABC”, Anna Pierzchała
3. Aktywizacja uczestniczek Centrum Integracji Społecznej na polu kultury, Malwina Jachimczak
4. Dyskryminacja kobiet na rynku pracy w województwie śląskim, Anna Kukuła
5. Działalność Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania w latach 2008-2011 jako przykład realizacji polityki równości płci w Polsce, Beata Wesolek
6. Perspektywa równości płci w działaniach instytucji samorządowej na przykładzie Urzędu Marszałkowskiego województwa dolnośląskiego, Małgorzata Barrek
7. Przemoc wobec dzieci - profilaktyka w świetlicy socjoterapeutycznej „Bajka” w Sandomierzu, Halina Komenda
8. Perspektywa równości płci w projektach finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego realizowanych przez gminę Przecław i jej jednostki organizacyjne, Joanna Miela
9. Stereotypowe postrzeganie ról społecznych kobiet i mężczyzn a trudności w znalezieniu zatrudnienia – przykład powiat chrzanowski, Agata Pałka
10. Kobiety sędziowie – drogi karier, Alicja Papierz
11. Sytuacja kobiet na rynku pracy w Polsce, Izabela Plur
12. Integracja społeczna i zawodowa kobiet z niepełnosprawnością intelektualną, Dorota Ptak
13. Niedoreprezentacja i miejsca kobiet na listach wyborczych w wyborach samorządowych w Sosnowcu w latach 1990-2010 jako czynniki determinujące niski udział kobiet w sosnowieckich władzach samorządowych. Działania na rzecz zwiększenia politycznych kompetencji kobiet, Halina Sobańska
14. Stygmatyzacja i czynniki ją warunkujące na przykładzie postaw wobec kobiet chorych psychicznie, Renata Szymańska-Gałązka
15. Realizacja polityki równości szans kobiet i mężczyzn w instytucji wdrażającej program operacyjny Kapitał Ludzki w województwie podkarpackim, Luiza Trela
16. Perspektywa gender w projektach polskiej pomocy rozwojowej w latach 2008-2009, Katarzyna Zwołak

O organizatorach projektu

Zakład Badań Problemów Ludnościowych został założony, jako niezależna jednostka organizacyjna w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, w roku 2002 na podwalinach założonej w 1957 roku Katedry Socjologii i Demografii pod kierownictwem prof. Pawła Rybickiego oraz Pracowni Demograficznej, którą kierowała doc. dr hab Wanda Czarkowska, obok prof. Rybickiego jedna z najwybitniejszych badaczek i teoretyczek problematyki demograficznej.

Obecną kierowniczką Zakładu jest prof. dr hab. Krystyna Slany. Problematyka badawcza podejmowana przez Zakład dotyczy tematyki społeczno-demograficznej, jak i orientuje się na nowe wyzwania naukowe podejmowane przez jej pracowniczki i doktorantki. Do głównych obszarów zainteresowań pracowników i doktorantek należą: studia nad małżeństwem i rodziną z perspektywy zarówno demograficznej (m.in. uwarunkowania zachowań prokreacyjnych, postawy wobec regulacji urodzeń, sytuacja bezrobotnych kobiet w Polsce), jak i socjologicznej (m.in. pozycja dziecka we współczesnej rodzinie, zmiany instytucji rodziny); empiryczne i teoretyczne studia nad migracjami międzynarodowymi, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji migracyjnej Polski; studia nad perspektywami demograficznymi Polski oraz studia kulturoznawcze nad cywilizacjami Bliskiego Wschodu ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji kobiet w krajach muzułmańskich. W latach 1994-2008 zrealizowane zostały projekty badawcze dotyczące między innymi: trendów emigracyjnych we współczesnej Polsce oraz orientacji emigracyjnych osób wyjeżdżających z Polski (K. Slany), reemigracji do Polski w czasie transformacji ustrojowej (K. Slany, A. Małek), kohabitacji jako alternatywnej formy życia małżeńskiego i rodzinnego w Polsce (K. Slany). Zakład brał udział także w realizacji licznych zagranicznych i międzynarodowych projektów badawczych, w tym w ramach 6 Programu Ramowego w projekcie FeMiPol: Integration of Female ImMigrants in Labour Market and Society. Policy Assessment and Policy Recommendations (2006-2008).

W roku 2003 z inicjatywy Zakładu powstała w Instytucie Socjologii UJ specjalizacja „Społeczno-kulturowa tożsamość płci”. W jej ramach studentki/studenci mają szansę zapoznać się z interdyscyplinarnymi studiami nad płcią, widzianą z perspektywy zarówno biologicznej, jak i antropologicznej, psychologicznej, społecznej, historycznej, prawnej, etycznej i filozoficznej.

W roku 2009 przy Zakładzie Badań Problemów Ludnościowych otwarte zostały interdyscyplinarne studia podyplomowe „Społeczno-kulturowa tożsamość płci”, mające na celu edukację nauczycieli, jak i pracowników administracji oraz organizacji pozarządowych w zakresie społeczno-kulturowych uwarunkowań płci, jako osób mających bardzo istotny wpływ na kształtowanie postaw młodych ludzi i lokalnej polityki dotyczącej się nierówności w sferze ekonomicznej, społecznej czy prawnej. Pierwsza edycja studiów została zrealizowana przy wsparciu udzielonym przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię, poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskigo Mechanizmu Finansowego w ramach Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego.

W roku akademickim 2011/12 odbędzie się kolejna edycja studiów, do udziału w której serdecznie zapraszamy. Rekrutacja trwa do 15 września 2011 roku. Informacje na temat rekrutacji są dostępne na stronie www.socjologia.uj.edu.pl/gender (zakładka Rekrutacja).

Project Information in English

The interdisciplinary postgraduate course in Gender Studies is run by the Institute of Sociology (ISUJ). The first edition of the programme took place in 2009/2010 thanks to a grant received from the Scholarship and Training Fund (the EEA Financial Mechanism and the Norwegian Financial Mechanism).

The project responds to the need, expressed by the UN Beijing Declaration and the European Commission in 1996, to include gender perspective in all political, economical and social activities (gender mainstreaming). Even though the proper functioning of a democratic society is not possible without gender knowledge and its practical implementation, Poland still lacks educational programs in this area. Change is crucial as UNDP indicators of gender status point out noticeable gender inequalities and lack of knowledge on gender by public administrators and school teachers.

The project goals are to raise the level of knowledge and awareness within Polish society about gender issues and to implement equality policies. The goals would be reached by educating 1) school teachers – responsible for young people's education and shaping its worldview 2) public service workers (administration, police, social welfare workers) and NGO leaders, as they directly influence the implementation of equality policies.

Participants take part in 180hrs of classes/workshops led by experienced academic staff and practitioners and conduct research projects to improve the functioning of their institutions. This innovative curriculum was developed with the Project partner – Center for Gender Research at Oslo University. The program is based on strict theory-practice relations and contains courses (i.e. socio-cultural determinants of gender, gender in social policy, public sphere, mass-media), as well as practical workshops (e.g. research methods, IT technologies, fundraising for projects, anti-discrimination workshops).

The program also enriches the university offer and can serve as a model for Polish and foreign institutions. It tightens the university's relations with educational and public institutions.

Duration: 2 semesters, 180 contact hours

Module I: Gender – Theory and Practice

Gender – Theory and Practice of the Sociology of Gender, Prof. Krystyna Slany (15h)

Gender and Law, Prof. Grażyna Skąpska (12h)

Gender, Culture and Society, Dr. Beata Kowalska, dr Zofia Łapniewska (20h)

Gender Mainstreaming, Marta Rawluszko (15h)

Gender in Mass Media, Dr. Małgorzata Bogunia-Borowska (12h)

Gender in Practice – Labour Market, Social Policy, NGOs, Dr. Beata Kowalska (course coordinator) (15h)

For school teachers: Teaching Methods – Gender Perspective, Dr. Dorota Pauluk (15h)

For public servants: Evaluation of Institution and Organization Work, Dr. Katarzyna Ornacka (15h)

Module II: Workshops

Assertiveness and Self-affirmation Training, Dr. Marcjanna Nózka (6h)

Self Presentation, Negotiations and Communication, Dr. Marcjanna Nózka (10h)

Antidiscrimination Workshop, Dr. Beata Zadumińska (6h)

Intervention in Crisis: Working with Victims of Violence Against Women,
Dr Beata Zadumińska (6h)

Information Sources and Communication, Dr. Aleksandra Wagner (15h)

Module III: Individual Projects

Methods of Social Research and Data Analysis, Ewa Krzaklewska (15h)

Project Management and Fund-raising, Dr Przemysław Bąbel (8 h)

Practical Application of Acquired Knowledge: Preparing and Conducting a Project,
Prof. Krystyna Slany, Prof. Grażyna Skąpska, Dr. Katarzyna Jasikowska, Dr. Zofia Łapniewska
(10 h)

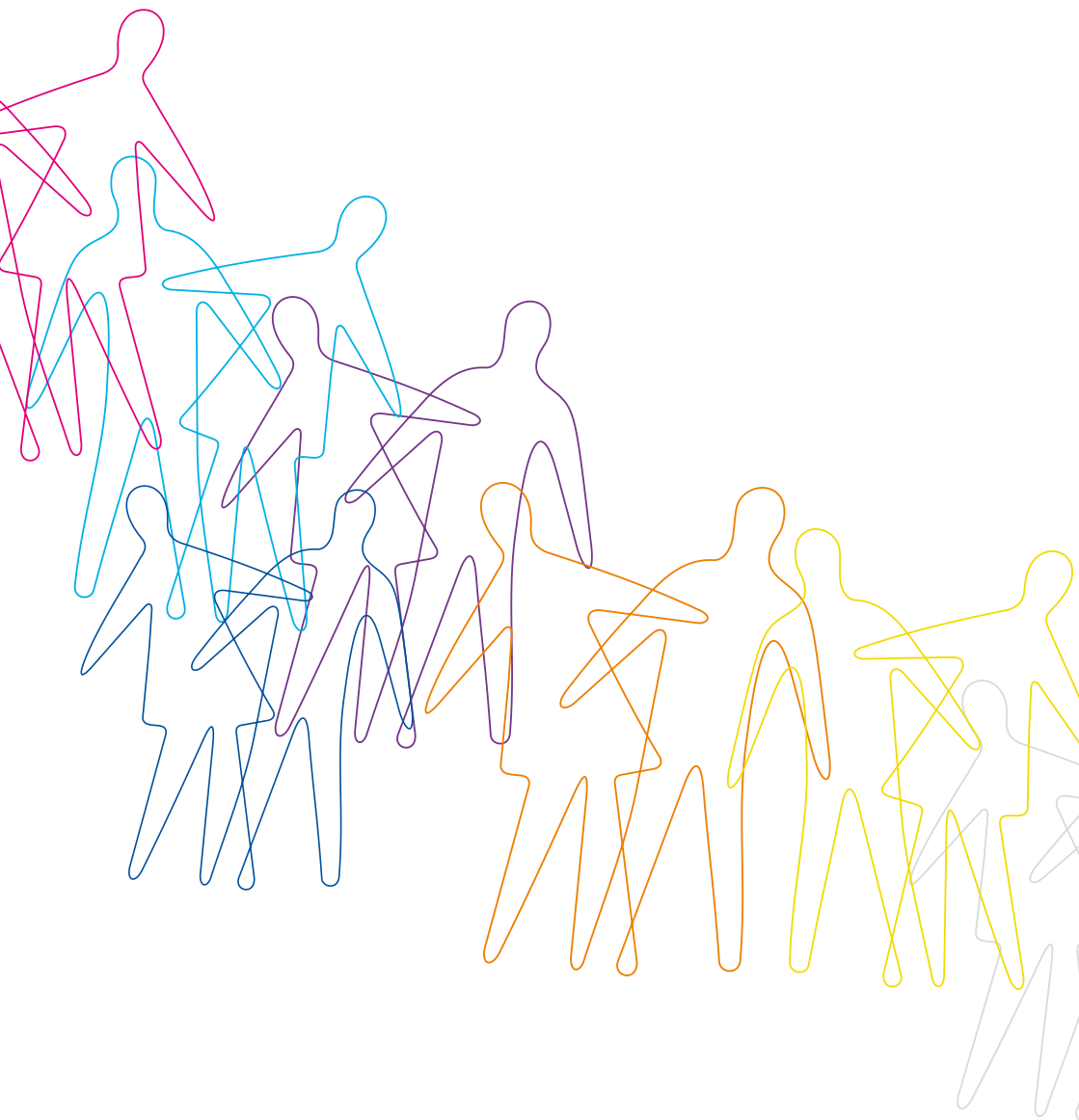
Contact

Institute of Sociology, Jagiellonian University

Address: Grodzka 52, 30-044 Kraków, Poland (room 77)

E-mail: gender@uj.edu.pl

Studia Podyplomowe
Społeczno - Kulturowa
Tożsamość Płci

Centre for
Gender Research

norway
grants

eea
grants
European Environment - Norway